Quaderns de la Càtedra Josep Anton Baixeras

JOSEP ANTON BAIXERAS

[publicacions] urv

JOSEP ANTON BAIXERAS

Coordinació de
Montserrat Corretger

[publicacions]
urv

Tarragona, 2016

Edita:
Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili
Av. Catalunya, 35 - 43002 Tarragona
Tel. 977 558 474 · publicacions@urv.cat
www.publicacions.urv.cat

1a edició: juliol de 2016
ISBN: 978-84-8424-497-4
Dipòsit Legal: T 1204-2016
DOI: 10.17345/9788484244813

¶ Aquesta editorial és membre de la Xarxa Vives i de l'UNE, fet que garanteix la difusió i comercialització de les seves publicacions a escala estatal i internacional.

ÍNDEX

Pòrtic del rector de la Universitat Rovira i Virgili 7

Pòrtic del vicesecretari de la Fundació Privada Mútua Catalana 9

Pròleg de la direcció de la Càtedra Josep Anton Baixeras de Patrimoni Literari Català 13

Josep A. Baixeras: L'observador creatiu 15

Francesc Roig Queralt

Cròniques radiofòniques 47

Josep Anton Baixeras

Obra de Josep Anton Baixeras 61

Montserrat Palau

Estudis sobre Josep Anton Baixeras. 63

Montserrat Palau

PÒRTIC DEL RECTOR DE LA UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

La nova col·lecció Quaderns de la Càtedra Baixeras, impulsada per la Càtedra Josep Anton Baixeras de Patrimoni Literari Català i editada pel Servei de Publicacions de la URV, és una excel·lent iniciativa que amb tota seguretat ens aportarà més coneixement sobre el nostre patrimoni literari i els seus autors. Considero, a més, que és tot un encert que la col·lecció s'iniciï amb aquest primer volum dedicat, precisament, a qui dóna nom a la Càtedra, Josep Anton Baixeras, polític i escriptor tarragoní que participà activament en la recuperació i l'enfortiment de la cultura i la llengua catalanes.

Tot just ara fa un any, el Consell de Govern de la URV va acordar la creació de la Càtedra Baixeras amb l'objectiu d'impulsar la recerca i divulgació de l'estudi del patrimoni literari català des de diferents perspectives i èpoques, afavorir-ne la projecció internacional i conservar la memòria, l'estudi i la divulgació de l'obra i la personalitat de Josep Anton Baixeras i, per extensió, dels escriptors lligats al Camp de Tarragona, com a element clau d'interacció amb el territori.

Les càtedres de la URV tenen precisament com a objectiu difondre les activitats de recerca i formació especialitzades en col·laboració amb entitats públiques i privades. En aquest cas amb el suport de Fundació Privada Mútua Catalana, es va posar en funcionament una càtedra centrada específicament, i per primera vegada, en el camp de la filologia, fet que enforteix la transferència de coneixement generat a la URV en tots els àmbits, és a dir, des del vessant més socioeconòmic fins al més sociocultural.

Aquesta col·lecció, doncs, que s'emmarca dins les activitats que desenvolupa la Càtedra Josep Anton Baixeras de Patrimoni Literari Català, és un bon reflex de com la URV desenvolupa la tasca encomanada pel Parlament de Catalunya, combinant conscientment un marcat paper territorial, com a expressió del compromís amb la societat a la qual es deu, amb un paper internacional en l'activitat de recerca. Col·leccions com la que ara iniciem esdevenen els instruments necessaris per connectar la formació d'excel·lència i la solvència investigadora que li han estat reconegudes a

Corretger, Montserrat (coord.), *Josep Anton Baixeras*, Universitat Rovira i Virgili, Tarragona, 2016, p. 7–8. ISBN: 978-84-8424-481-3. DOI: 10.17345/9788484244813

la URV amb la realitat social i cultural de les comarques meridionals de Catalunya. Aquest ha estat, precisament, l'eix vertebrador del desenvolupament de la Universitat, a les portes de celebrar el seu 25è aniversari.

Josep Anton Ferré Vidal
Rector de la Universitat Rovira i Virgili

PÒRTIC DEL VICESECRETARI DE LA FUNDACIÓ PRIVADA MÚTUA CATALANA

La creació d'una càtedra amb el nom de l'escriptor tarragoní Josep Anton Baixeras és deutora en part de la feliç circumstància de néixer a l'empara de la Fundació Privada Mútua Catalana. A més de ser-ne secretari, Baixeras va ser l'ideòleg dels estatuts de l'entitat, que forcen el destí dels recursos a les activitats culturals.

Josep Anton Baixeras va ser un extraordinari home de lletres. El mallorquí Josep Maria Llompart no s'estava de dir que ell era el millor estilista de la literatura catalana del moment. Potser per això mateix n'abusàvem tant, com podem comprovar amb les traces recognoscibles del seu estil en la redacció de tants programes, tantes cartes i tantes proclames dels anys seixanta i setanta. Només cal repassar els textos de l'època i hi endevinarem de seguida la seva mà. Convindria de localitzar-los, perquè sens dubte que podrien constituir un volum més a l'obra completa.

Però al costat de la creativitat literària hem de considerar també l'activisme cultural, que no va deixar mai de practicar, amb el rerefons permanent de la inquietud catalanista. He de dir que Baixeras incomodava la imatge preconcebuda que hi havia dels tarragonins en els ambients polititzats clandestins del moment, amb molta prevenció i malfiança sobre l'actitud de la ciutat en relació amb els temes culturals del país. Ell, que tan bé trencava l'esquema, però coneixedor del problema, no s'estava de dir que el que passava era que la projecció de la ciutat, en no comptar amb una sòlida burgesia pròpia, l'acaparava un tou de dirigents vinguts de fora.

El cas és que el capteniment de Baixeras en tota mena de qüestions socials i polítiques podia sorprendre, i molt, a qui només tingués d'ell una visió superficial. L'Artur Bladé, que era un gran retratista, em va parlar un dia que Baixeras semblava tallat a la britànica, i jo li vaig dir: «Home! El Corte Inglés!» Bromes a part, cal reconèixer-li els hàbits que afavorien aquesta impressió: el te, el whisky, el bridge, la correcció en el vestir, la puntualitat… Crec que és oportuna la gosadia d'autocitar-me amb l'adaptació d'un fragment de les paraules que vaig haver de dir poc temps després que ens deixés:

Corretger, Montserrat (coord.), *Josep Anton Baixeras*, Universitat Rovira i Virgili, Tarragona, 2016, p. 9–11 . ISBN: 978-84-8424-481-3. DOI: 10.17345/9788484244813

«A Josep Anton Baixeras Sastre, i permeteu-me la llicència d'un oxímoron, se'l podria haver definit com un home amb el "seny arrauxat". D'aparença indolent, portava prou energia per a fer de llevat, i era l'element pensador que estava al darrere de les fites més recordables de l'activisme catalanista a la Tarragona d'aquells anys difícils, com ara, entre altres, les Converses de Salou de finals dels anys seixanta, la nit literària de Santa Llúcia de 1972, la Setmana Cultural Valenciana de 1974, l'homenatge a Joan Miró de 1970, les trobades clandestines amb les grans personalitats de la cultura catalana del moment al Mas dels Casaments de la Selva del Camp, els actes a Tarragona del II Congrés de Cultura Catalana, i els d'aquell Any Fabra que en va durar uns quants. També del paper que va tenir en la creació de tantes associacions, des de les Joventuts Musicals a l'Associació d'Espectadors de Teatre; des de la creació de la delegació de l'Òmnium Cultural a la fundació de la revista *Mestral*.»

Cal tenir en compte que la intensa activitat cultural catalanista de Baixeras es produïa en unes circumstàncies més aviat hostils o, si més no, de notòria indiferència. Ell mateix, en un lúcid article, va explicar el procés necessari que havia de seguir qualsevol iniciativa, que començava per la confecció d'un aplec de noms predisposats, en una llista de col·laboradors de l'associacionisme cultural que sempre era la mateixa i sempre igual de reduïda.

Crec que a l'esforç personal de Baixeras devem molt del cosmopolitisme que despuntava a Tarragona a l'inici de la dècada dels vuitanta, el qual, tristament, com una flor que es panseix, ha anat llanguint des d'aleshores. En les iniciatives col·lectives que es prenien no hi mancava l'empremta d'aquell to personal seu tan elegant i sempre des d'un registre d'excel·lència.

A la classe dirigent de Tarragona li ha convingut molt escampar la idea d'un greuge permanent amb Barcelona, i aquells anys no era difícil de sentir allò que «el centralisme de Barcelona és molt pitjor que el de Madrid». Ell replicava irònic: «Però, on és el centralisme?» Perquè el franquisme s'havia ocupat de desfer tot allò que impliqués una territorialitat que no fos la provincial. No es cansava de dir que darrere de l'antibarcelonisme de tanta veu pública local s'hi amagava l'anticatalanisme, com es va poder comprovar després amb l'eufemisme del recurs sovintejat a l'ús de la bandera de Tarragona per tal de no posar la senyera.

Un altre tret de l'actitud cívica exemplar és la serenor davant el permanent conflicte Reus/Tarragona, una rivalitat que relativitzava perquè pensava que potser no ens n'hauríem d'escandalitzar en produir-se entre dues

ciutats tan properes. Ara, això sí, ell es va esforçar amb l'entesa personal amb els caps més preclars del reusenquisme cultural: Salvador Vilaseca, Xavier Amorós, Pere Anguera, Josep Iglésies…

Obert sense prejudicis als valors culturals, va seguir amb atenció la creativitat local i dels tarragonins que conreaven la literatura; sóc testimoni del goig que va sentir quan vam descobrir la realitat del poeta Ramon Comas. També valorava molt la tasca de traductor de Joaquim Icart. Fins i tot tenia molt alta consideració de Manuel de Montoliu i de Joan Antònio i Guàrdias, tot i que opinés que fossin un punt avorrits. Quant als historiadors, tenia molt bon concepte de Serra Vilaró, de Sánchez Real, de Josep Maria Recasens…

Que s'enceti l'edició d'uns textos amb el nom de Josep Anton Baixeras ens ha d'honorar a tots, i des de la Fundació que va contribuir a gestar no hi podem restar indiferents. Benvingut aquest llibre! Benvinguda la col·lecció! Benvinguda la Càtedra Baixeras!

Ramon Marrugat Cuyàs

PRÒLEG DE LA DIRECCIÓ DE LA CÀTEDRA JOSEP ANTON BAIXERAS DE PATRIMONI LITERARI CATALÀ

Al mes d'octubre de 2015 es creà la Càtedra Josep Anton Baixeras de Patrimoni Literari Català, fruit de la col·laboració entre el Departament de Filologia Catalana de la Universitat Rovira i Virgili i la Fundació Privada Mútua Catalana de Tarragona.

Concebuda com una eina d'acció i pensament interdisciplinaris, i de debat i divulgació de les seves activitats, la Càtedra Baixeras s'ha especialitzat en la recerca entorn del patrimoni literari català, amb l'objectiu de garantir la conservació de la memòria, l'estudi i la divulgació de l'obra i la personalitat de Josep Anton Baixeras i, per extensió, dels escriptors lligats al Camp de Tarragona, com a element clau d'interacció amb el territori, sempre en íntima connexió amb el patrimoni literari universal. En aquest sentit, la Càtedra Baixeras combina l'estudi del patrimoni literari català des de diferents perspectives històriques, sociològiques i artístiques amb la seva projecció internacional mitjançant instruments específics de recerca i divulgació.

La Càtedra, amb el nom de Josep Anton Baixeras, ret homenatge a aquest advocat, escriptor —narrador, dramaturg, assagista i traductor— i polític tarragoní que conegué ben de prop el naixement de la universitat que avui acull la Càtedra que duu el seu nom. Baixeras conversava sovint en aquell àmbit universitari primerenc dels anys setanta amb professors i intel·lectuals que en foren pioners, com Jaume Vidal Alcover i Maria Aurèlia Capmany, i participava activament en el creixement d'aquell cercle literari, del qual fou un element nuclear. Aquells anys universitaris, a partir del 1971, amplificaren l'arc creatiu de Baixeras, que culminà amb el títol de doctor honoris causa, el 23 de febrer de 2004, atorgat per la Universitat, ja amb el nom de Rovira i Virgili.

La gentilesa d'Elisabeth Fatjó, vídua de Josep Anton Baixeras, testimoni actiu d'aquelles trobades intel·lectuals i de la seva acció com a escriptor, ens ha proporcionat un document inèdit de gran valor on Baixeras comenta l'essència i les dificultats de l'exercici del compromís intel·lectual

Corretger, Montserrat (coord.), *Josep Anton Baixeras*, Universitat Rovira i Virgili, Tarragona, 2016, p. 13–14. ISBN: 978-84-8424-481-3. DOI: 10.17345/9788484244813

amb la societat, base del programa de la Càtedra: «En aquest país nostre, el problema de l'escriptor és de triar. Constantment, elegir, escollir: entre una marginació inevitable (el mercat literari és o pobre o, per dir-ho d'alguna manera, demagògic) o la ingratitud envers els lectors, que esperen de l'escriptor una presa de posició fidel davant els problemes intel·lectuals de cada dia. La independència econòmica, actualment, es pot aconseguir, però a canvi de cedir, de transigir, amb els minimalismes literaris, periodístics, o a canvi de sortir-se del camp de les idees.»

La connexió universitària de Baixeras entre 1971 i 2004 i la seva rica i plural producció literària han tingut una prolongació molt significativa en la tria del seu nom per denominar la Càtedra. El nom de Baixeras roman així lligat al nostre Departament de Filologia Catalana i a la Universitat Rovira i Virgili com a record indeleble de la seva obra i esdevé objecte d'interès dels estudis que la Càtedra impulsa. En els primers mesos de trajecte, la Càtedra ha endegat tres Jornades —a primera de les quals dedicada a Josep Anton Baixeras—, múltiples activitats literàries obertes a la ciutadania, beques per a estudiants de doctorat nacionals i internacionals i aquest primer volum de la col·lecció que la representa, els Quaderns de la Càtedra Baixeras.

Aquest volum que obre la col·lecció conté un complet estudi biobibliogràfic de Francesc Roig Queralt sobre Josep Anton Baixeras centrat en el naixement i evolució de l'obra d'aquest escriptor en paral·lel a la seva acció politicosocial. Tot seguit s'ofereix una breu selecció de les seves *Cròniques radiofòniques*, mostra de la profunda coneixença de Baixeras dels escriptors catalans i europeus, relacionats molt sovint amb l'ambient literari que suscità l'emergència de la universitat a la ciutat de Tarragona. Finalment, s'hi inclou una acurada bibliografia sobre l'autor, seleccionada per Montserrat Palau.

Esperem que el treball intel·lectual i el compromís cívic de Baixeras siguin per a la Càtedra que representem estímul i guiatge.

Carme Oriol i Montserrat Corretger
Càtedra Josep Anton Baixeras

JOSEP A. BAIXERAS: L'OBSERVADOR CREATIU

Francesc Roig Queralt

Escriptor

La necessitat de revisar és inherent a la necessitat d'avançar per tal de situar en línia de present la temporalitat de les percepcions. I aquest volia ser l'objectiu quan se'm va demanar de tornar a publicar l'estudi que jo havia fet, l'abril de 1980, i titulat *Josep Antoni Baixeras: Una veu entre dos silencis,* que l'Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV de la Diputació de Tarragona, va incloure dins el volum II dels Treballs de la Secció de Filologia i Història Literària. Era una aproximació a la seva obra des del filtre biogràfic, com a conseqüència de força tardes d'entrevista al seu despatx. Però Baixeras, des dels inicis de la democràcia, havia entrat de ple en una diversificació d'interessos culturals i polítics que li requerien una dedicació cívica molt més intensa i en conseqüència havia deixat en punt mort la seva aguda percepció creativa. Vivia més intensament que no pas escrivia i això limità, no cal dir-ho, la seva continuïtat editora. D'ací sorgia el títol «d'una veu entre dos silencis». Tanmateix, això no li suposà mai l'abandonament de l'escriptura, més ben dit, d'aquesta etapa de silenci creatiu en va sorgir un Baixeras diferent. Potser l'ampliació dels cercles socials, amb els quals sovintejà, per raó de la seva dedicació política i també professional, van facilitar-li un canemàs de percepcions observades i descrites amb una renovada estètica literària. D'aquesta manera la seva idiosincràsia de tall britànic, d'observador precís i d'ironia chestertoniana, el conduí a la represa creativa amb renovat impuls. Per tot plegat, i després de rellegir aquell meu treball llunyà de 1980, sobre la seva obra i les manifestacions de sinceritat memorialística que l'autor hi abocà, m'ha semblat molt més encertat de mantenir el mateix contingut narratiu, tot i alguns retocs d'obligada actualització. D'aquesta manera el lector d'avui podrà gaudir d' aquell text sense canvis, perquè en el fons continua surant la veu de Baixeras darrera de cada seqüència vital descrita. Això sí, he

Corretger, Montserrat (coord.), *Josep Anton Baixeras*, Universitat Rovira i Virgili, Tarragona, 2016, p. 15–46. ISBN: 978-84-8424-481-3. DOI: 10.17345/9788484244813

procurat tancar el cicle creatiu de l'autor amb una succinta descripció de la seva última producció narrativa.

* * *

El seu ambient familiar arrenca de lluny, i com ell ens diu: «d'arrels modestes». Però Josep A. Baixeras no presumeix de ser tarragoní, no pretén martellejar l'origen ètnic per fer-ne bocins prehistòrics que s'acoblin bé a la realitat tarragonina, per altra banda tan propensa a fragmentacions motivades per la història. Josep Anton Baixeras no diu ni proclama als quatre vents que ell és un tarragoní de soca-rel d'aquells que s'han de fer sentir a través de la vellúria, i basen la raó històrica en quatre fites enginyosament manipulades. Ell no, perquè tampoc té necessitar de fer-ho.

> Puc presumir de tarragoní només a nivell del meu avi.

I aquesta sinceritat en voler posar les coses al seu lloc és d'agrair, ja que a Tarragona ben poca gent pot presumir de ser un hereu de la terra, d'aquells que anomenarem de soca-rel. No cal argumentar històricament aquest fet, perquè els historiadors en donen bona mostra en els seus llibres. Tarragona és una ciutat modesta que va canviant en els seus estaments a causa dels successius despoblaments que pateix.

> Del meu besavi, encara que no en sé massa coses, sé del cert que fou músic de banda i que procedia de Barcelona.

I entrant ja dins el cercle de la Tarragona del vuit-cents trobem que el seu avi està instal·lat al carrer Apodaca i per tant viu l'ambient comercial portuari que la ciutat tenia en aquells temps. Era un empleat del comerç que es va establir pel seu compte.

> Devia aprofitar una conjuntura econòmica favorable perquè es va situar bastant bé.

La família, doncs, posseïa una casa de comerç de colonials, és a dir, de pesca salada, gairebé dins el barri del port. El carrer Apodaca tenia i participava, no cal dir-ho, de la personalitat pròpia de la Tarragona «de baix», la del Serrallo i el tràfic portuari, allunyada per idiosincràsia i costums de la Tarragona de la «part alta», amb la qual mantenia contactes a través del carrer de La Unió, única vena, per no dir artèria, entre els dos nuclis. Aquest serà, doncs, l'ambient en el qual els negocis de la família comencen a agafar empenta, vinculats com hem dit al port i a la seva indústria. Però

com acostuma a passar sovint entre les famílies burgeses, el fill no segueix les mateixes inclinacions del pare, ni té tampoc la sagacitat del negoci. Sobre aquest aspecte Josep A. Baixeras ens diu:

> El meu pare fou una persona que perdé algunes qualitats de l'avi com també defectes. El vaig perdre quan jo tenia nou anys. Li agradava molt la caça, gaudia d'una bona cultura, però tenia poc esperit mercantil. Quan el meu avi es morí es trobava en plena crisi mundial dels anys vint-i-nou i trenta.

Ens podem imaginar, doncs, amb aquests ingredients, com anà l'economia familiar, que per altra banda es va veure sotragada d'una manera irreversible amb un fet concret. Resulta que per allò de la mala sort i que tots els mals no vénen sols, es va perdre a la mar un carregament de bacallà que ja havia estat comprat. La companyia d'assegurances es féu *la repatània*, com ens diu textualment Baixeras, i això ocasionà la fallida del negoci familiar. En aquestes circumstàncies calia prendre una alternativa per sortir de l'escull, i s'adoptà una solució, en aquells moments extrema: anar a sud-amèrica per veure de refer l'economia.

> Jo visc durant els set o vuit anys una fallida típica dels ambients burgesos del moment. I el meu pare fa una cosa estranyíssima que és anar a sud-amèrica a veure si es refà econòmicament. No sé si molt mal aconsellat o potser no, tenint en compte que en aquells moments de crisi econòmica hi havia motius per fer-ho. Se'n va a l'Argentina, vagament recomanat. Allà es posa malalt al cap d'un temps i es mor el 1938, encara molt jove.

Però no hem d'oblidar tampoc l'altre vessant familiar de la banda materna. I com veurem, a través del relat que ens fa el mateix Baixeras, el caire d'aventura predomina fortament dins el substrat familiar. El seu avi matern provenia d'un origen potser encara més humil: fill d'un fuster de Móra la Nova. Quan té 15 anys es fa grumet d'un vaixell i se'n va a les Filipines, la qual cosa representa un viatge de sis mesos.

> Ni la meva mare ni jo en sabem gran cosa del que va fer aquest senyor a les Filipines.

Però al cap d'uns anys torna, i ja una mica gran, amb els pocs diners que segurament ha portat fa la carrera de medicina. Un cop acabada el destinen a Marçà i allà es casa amb una propietària.

> Pel que es veu, a partir d'aquests moments li passen d'un plegat les ganes de viure l'aventura, la qual cosa ens fa pensar sobre què devia fer durant aquells anys de 1860 a les Filipines, i agafa unes qualitats extraordinàries d'equilibri,

> de bon gust, de seny. Això fa que a la meva mare li deixi llegir tot el que vulgui. Potser, i sense el potser, ella va tenir més llibertat de la que em va donar després a mi. Això entre altres coses, va servir per a fer que la meva educació literària fos ben portada i dirigida.

Posteriorment el seu avi es jubila de metge i un germà de la seva mare, que també exercia la mateixa carrera, ve a Tarragona. La situació afavoreix les anades i tornades de la germana a la capital. Fins que un bon dia, cosa curiosa i anecdòtica si tenim en compte l'ambient polític del moment, els pares de Josep Anton Baixeras es coneixen amb motiu d'un míting de Cambó. El fet no ha de sorprendre, ja que és en el fons semblant a aquelles parelles de la nostra postguerra que s'han conegut amb motiu d'un aplec de sardanes o en un recital del Raimon. Les connotacions socials del moment confegeixen l'oportunitat de la troballa.

El seu pare es deia Enric Baixeras i la seva mare Joaquima Sastre. Neix un vint d'abril de 1927.

> Sóc el petit de quatre germans, i recordo la meva infantesa entretenint-me amb els mossos del magatzem de casa. N'hi havia un que em feia barquetes de suro, la qual cosa dóna a entendre que de feina no n'hi devia haver massa, per entretenir-se amb mi d'aquesta manera.

Però amb la fallida econòmica de la família, les seves germanes es posen a treballar i fan aquell acte arriscat de la noia burgesa de l'època per a guanyar un sou a més a més de seguir el corrent usual de fer la carrera de mestra o de piano. Amb això veiem que la família surt a defensar-se com pot de l'ensulsiada. Però el nostre autor, per allò de ser el menut i demostrar unes certes qualitats, comença a fer els seus estudis primaris en un col·legi de monges de la ciutat.

> Vaig anar al col·legi més car de Tarragona, el de Jesús-Maria i amb la meva entrada vaig inaugurar la secció de nens, ja que fins llavors només hi havia hagut noies. No cal dir que ens mantenien dins una rigorosíssima separació, sense ni tan sols la possibilitat de veure'ns de lluny.

Un cop completada la formació inicial, la seva família es proposa de seguir decantant el futur del noi per la via de l'estudi més rigorós, fent si cal un gran esforç econòmic. Per aquesta raó, doncs, un cop sortit del col·legi de monges el matriculen a l'Escola Francesa que depenia de l'Institut Francès. Som a l'any 1935, vigílies de l'estrall que mesos més endavant esclatà amb la guerra civil, i Baixeras té només vuit anys. Ell mateix recorda

satisfactòriament aquell nou pas, principalment per la bona base que obtindrà en l'estudi de la llengua francesa.

> A casa, amb gran esforç econòmic, fan una cosa molt encertada que és portar-me a l'Escola Francesa. Gairebé asseguraria que tot el francès que he sabut durant la meva vida és fruit de l'aprenentatge d'aquell curs que vaig passar-hi.

No cal dir que totes les ensenyances bàsiques es feien en llengua francesa, la qual cosa fomentà les incursions literàries en la lectura dels seus autors; lectures que no començaren seriosament fins uns anys més tard. Cal pensar que a casa seva estaven subscrits al «Patufet», i aquesta revista fou una de les seves predileccions, fins al punt que com ens diu ell mateix: «me'ls vaig arribar a saber gairebé de memòria».

Però esclata la guerra civil i naturalment es produeix una interrupció obligada dels estudis. La família viu els moments dramàtics del fet, encara que mitigats en molts aspectes per la fallida familiar que s'havia produït uns anys abans. D'aquesta manera les tribulacions pròpies d'aquelles circumstàncies quedaven assumides amb una certa experiència. El seu pare era ja a sud-amèrica i del negoci no en quedava res. L'única tribulació nova que s'afegí amb l'estrall del 36 va ser potser en el caire religiós, com explicarem més endavant. Vegem com ens ho relata l'autor:

> A casa meva la influència de la guerra no és tan negativa com en altres cases, ja que nosaltres perdem la noció de les pertorbacions del moment amb la fallida dels anys anteriors i per això les conseqüències de la guerra queden esmorteïdes. Per exemple, el fet que el pare hagués hagut de marxar de casa en pèssimes condicions, no perd vigència amb la guerra, ja que en la majoria de famílies burgeses el pare o bé l'han mort o ha hagut de fugir.

Ara bé, tal com dèiem més amunt, el que sí és nou, o almenys no viscut fins llavors, és la vinculació de la família amb els jesuïtes després de la seva dissolució, cosa que els reportarà durant els mesos de la guerra alguna certa temença de represàlia per part dels grups incontrolats que socarrimaven sotanes i encenien esglésies. Malgrat la certa llibertat que donava la família als fills, els costums i les pràctiques religioses es decantaven cap al catolicisme. El seu pare Enric havia estudiat amb els jesuïtes i les pràctiques dominicals es complien amb una certa regularitat, encara que, com ell mateix ens diu: «… si érem de vacances el combregar sovint es considerava excusat». La família assumia el catolicisme, però sense caure en la normativa estricta. No obstant això, amb motiu de la dissolució de la Companyia de Jesús, com en tantes altres famílies burgeses, es repartiran

els religiosos i els mantindran amagats amb tot el risc que aquest fet comportava. Per això, i també perquè la família era de dretes (recordem que els pares s'havien conegut en un míting de Cambó), es produeix un cert tumult de crits i homes davant de casa seva durant els primers anys de la guerra. El Baixeras noi ho recorda amb molta precisió, potser per allò que fa intuir als joves un major aprofundiment dels fets sense la carcassa dels prejudicis.

> Davant de casa hi va haver una mica de tumult perquè se sabia que en aquella casa hi havia hagut jesuïtes. En aquells moments però, solament hi vivíem la meva mare (pràcticament vídua) i unes criatures d'onze a dinou anys, que érem nosaltres. Però passen de llarg. Algú altre els diu: *No feu bestieses que aquí no hi ha res*. Però vaja, la meva família era dretana, de la Lliga.

No cal dir que aquest serà l'ambient en el qual viu el nostre autor, amb el plantejament del problema moral que tots els catalans burgesos tenien, és a dir, d'una banda hi havia el sentiment catalanista de no permetre atemptats contra la raça i la llengua, i per l'altra la no aprovació d'accions incontrolades contra l'Església Catòlica i la destrucció de la mateixa arrel de la societat burgesa.

Tenint en compte l'ambient descrit, cal precisar també que les experiències viscudes pel Baixeras d'aquesta època seran ben poc profitoses per a la seva narrativa posterior. Tot i viure en un barri proper al port, la seva realitat quotidiana no es desplega ni transcorre per aquests indrets i les responsabilitats domèstiques queden exemptes d'aquesta servitud presencial a les zones del port, ja que com ell mateix precisa: «quan es necessitava fer alguna cosa a casa meva pujava un mosso del magatzem». Això fa comprendre com era l'ambient familiar, estructurat dins unes prerrogatives burgeses i sense gaudir d'uns referents més propers a la realitat circumdant. Tota l'experiència portuària reflectida en els seus contes vindrà motivada uns anys més endavant quan, per qüestions de professionalitat, ha de tocar el sector.

Acabada la guerra civil, la situació familiar està molt agreujada: ha mort el pare a l'Argentina i els problemes econòmics fan difícil una subsistència com abans. La realitat social canvia i gairebé tots els germans es posen a treballar. Malgrat això, la germana gran es treu la carrera de mestra i la segona arriba a ser professora de piano. Amb tot, el fet és estrictament funcional, ja que els sous que la família ingressa provenen d'altres treballs que predominaran més que el d'aquestes carreres.

És llavors quan la seva mare decideix enviar el Josep Antoni a seguir els estudis a l'Institut de la ciutat, ateses unes aptituds de nen intel·lectualitzat, que ell mateix concreta amb una definició més estricte: «nen de racó de llegir», ja que passava llargues hores dedicat i absorbit per la lectura. Durant aquests anys devora tot el que li cau a les mans i no cal dir que, guiat pels consells didàctics de la seva mare, comença a llegir bona literatura.

> La meva mare va tenir aleshores molt bon criteri i em fa llegir moltes coses catalanes, a la vegada que les traduccions de base literària sòlida més recomanables per als nois. El rigor intel·lectual és gran en aquesta fase de lectures i un Salgari ja no se'm posa a les mans. El límit inferior vindria determinat per la novel·lística de Juli Verne. Llegeixo algunes coses de Mark Twain, però més que res Charles Dickens.

No cal repetir que aquesta afecció per la lectura li arribà per inducció directa de la seva mare, que en ésser filla de metge i haver estat tancada en un poble petit, aprofitava el temps de lleure en l'única distracció cultural possible: la lectura. El seu pare anava més encaminat per altres referents literaris, si bé la seva influència no es destacà tant, atesa la situació d'allunyament i la relativa joventut del nostre autor.

> El meu pare era més afeccionat als llibres d'aventures o de caça. Recordo que els llibres que més sovint comprava eren d'aquest estil, al contrari de la meva mare que comprava novel·les franceses. El tipus de literatura que agradava al meu pare era la d'un Hemingway. Era un home culte, però sense gaire interès per la literatura de ficció purament literària.

Trobem, doncs, el nostre autor a l'edat de 12 anys estudiant ja el batxillerat a l'Institut de Tarragona. Recupera fàcilment els dos anys de retard que havia provocat la guerra i acaba el batxillerat amb una relativa facilitat. Però a l'hora de decidir el seu futur professional es planteja novament un cas de subjecció a les necessitats familiars, perquè anar a la universitat significava en el fons una despesa massa forta que la família no podia sufragar. Ell mateix explica aquesta situació:

> A casa meva seguíem sense tenir ni un ral, i em diuen: No!, tu no pots anar a estudiar a fora.

En el fons, a ser sincers, hem de dir que el Baixeras d'aquells anys no tenia tampoc una idea gaire clara del que volia fer, perquè probablement si la seva situació econòmica li ho hagués permès hauria estudiat medicina,

no tan sols pel seu aspecte tradicional sinó pel seu vessant de psicologia i psiquiatria. Però com hem dit, la situació no anava per aquestes dreceres i es decideix finalment a matricular-se per fer la carrera de Dret, que podia cursar com alumne lliure. Tanmateix, amb tot l'aldarull de les decisions, sorgeix en aquest punt de la vida del nostre autor un cop de bona sort i per allò de l'atzar surt premiat un número de la rifa nadalenca que casualment havia comprat. Amb aquests guanys extraordinaris pot sufragar-se un any i mig els estudis oficials a la Universitat Central de Barcelona, la qual cosa li facilitarà conèixer l'ambient universitari d'aquella època tot i que, des del punt de vista subjectiu pateix un trauma que no arriba a superar. Baixeras ho relata amb la relativització que dóna la perspectiva del temps i ho fa d'una manera desenfadada i anecdòtica:

> Fins aleshores era un noi que estava acostumat a ser un element destacat del grup, però allí em trobo que hi ha altres companys que en saben molt més que jo, i fins i tot en aquelles coses de les quals em sentia més segur. Això em produirà un gran xoc i em farà ser un mal estudiant universitari. Em trobo a faltar un ritme, un hàbit de treball. Ara bé, potser cal dir que també estudiava unes coses que no m'interessaven gaire. La carrera em va anar molt justeta. Vaig aprovar, però amb dificultats.

La Tarragona de postguerra seguia el seu ritme de grisor oficial, teixint monotonia, oci mal aprofitat i poc, per no dir gens, d'interès cultural. Cal dir, no obstant, que Josep A. Baixeras, abans d'anar a Barcelona, treballà a la vicesecretaria de "Educación Popular, un organisme oficial depenent del «Movimiento». Estem en plena postguerra, just a la meitat de la dècada dels quaranta.

> Aquest treball que em busquen, i això és com una taca que porto, em fa esperonar per a poder matricular-me d'alumne oficial a Barcelona.

De fet però, mentre parlem de la vinculació política que l'ha menat actualment a càrrecs destacats, insisteix en deixar aclarida aquesta faceta de joventut.

> El fet que hagi participat en treballs vinculats al «Movimiento», no vol dir que participés de les seves prerrogatives polítiques. El cas és més simple. Una persona que no citaré i que encara és a Tarragona i a la qual agraeixo l'ajut de llavors, em va fer un certificat on quedava demostrada la meva filiació falangista, sense ser-ho de veritat. Aquella persona ja ho sabia que jo no participava de la ideologia del règim franquista, però en aquells moments la feina m'era necessària.

D'aquesta manera trobem Josep A. Baixeras com a treballador a la vicesecretaria de «Educación Popular», però per pocs mesos, ja que tan aviat com va poder va emigrar cap a Barcelona. A la ciutat comtal hi passà un any i mig fins que la «vaca» de la rifa nadalenca quedà esmunyida i tornà a Tarragona per seguir els posteriors cursos com a alumne lliure. Però calia tornar a buscar feina i amb l'afany de la necessitat agafà allò que primer li sortí: un sou bastant míser a la Fiscalia de la Vivenda. Tanmateix, al cap de poc temps troba un nou treball a la Junta d'Obres del Port de Tarragona, com a secretari particular de l'enginyer-director, que era aleshores el Sr. Serrano Sunyer. Naturalment aquesta nova ocupació laboral l'obtingué per recomanació, com a *element* de la burgesia tarragonina, tal com reconeix el mateix Baixeras:

> Jo era encara un element de la burgesia de Tarragona, malgrat l'enfonsament, però no per això deixava de formar-ne part. Casos com el meu, la societat burgesa ja els té previstos.

En Baixeras, doncs, aconseguí combinar el treball i l'estudi, i d'aquesta manera inicià les seves primeres vel·leïtats literàries. No cal repetir de nou que els efectes de la postguerra a Tarragona, com en la majoria de ciutats del país, foren desoladors i els pocs vestigis de vida intel·lectual que quedaven dempeus eren molt molt precaris. Si donem una ullada ràpida comprovarem que tan sols Manuel de Montoliu era la pedra de toc sobre la qual intentava girar un lleuger i progressiu inici de vida literària . D'ell en parla Baixeras força afectuosament, malgrat la diferència d'anys.

> Amb Montoliu vaig tenir-hi una forta amistat, i això que ell podia ser el meu avi. Fou un home caòtic que va donar una certa empenta a l'activitat ciutadana des de la perspectiva cultural. No és una opinió meva, sinó sentida dir, que va intentar anar a Montserrat pensant-se que es podria passar les vetllades parlant d'Homer amb el Pare abat; se'n cansà i va venir a Tarragona.

Manuel de Montoliu, a Tarragona, va fer una tasca positiva, especialment amb la creació de l'Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, més que res com a pur entreteniment personal. Fora d'això i de la petita tertúlia del poeta Joan Antonio i Guardias, no hi haurà més coses a destacar de la realitat intel·lectual de la Tarragona de postguerra. És en aquests anys quan Baixeras comença a escriure. Som als inicis de la dècada dels cinquanta, potser ja cap al 1953.

> Tardo molt en escriure correctament bé el català, la meva base és un estudi sistemàtic de la gramàtica i de la lectura de la Bernat Metge.

Amb la màquina d'escriure de casa seva començà a confegir comèdies i diàlegs literaris i d'aquesta manera més íntima començà a enfortir la seva vocació literària. Durant aquests primers anys de tempteig i provatures Baixeras anà consolidant la seva afinitat literària «com una necessitat vital».

> Sempre he tingut una inhabilitat garrafal per poetitzar. Sóc incapaç d'entendre la mètrica. En la prosa hi veig el fil, l'entenc, tant si l'he escrita jo, com si l'ha escrita un altre, però, en canvi, en la poesia no em passa igual, i això que em considero de bon gust com a lector poètic, però dins el camp de la forma poètica m'hi perdo, millor dit, no hi tinc cap aptitud, per això forçosament m'haig de dedicar a fer intents de contes.

Aquestes, com veiem, són les primeres actituds artísticoliteràries d'en Baixeras, especialment a l'hora de decidir-se a triar el gènere més adient per a la seva expressió. Començà així a forjar el seu canemàs literari i a treballar per aconseguir un llenguatge acurat que reflectís una voluntat d'estil.

> Els contes els escrivia a estones lliures, fins i tot dins l'oficina, on la feineta quotidiana em deixava temps.

Es presentà als primers concursos convocats durant la postguerra, en els quals el català era encara una cosa de catacumbes. No aconseguí en aquests primers intents cap ressò ni transcendència, però en canvi sí que establí coneixença amb Octavi Saltor, que aleshores era membre d'un jurat teatral, on Baixeras havia presentat una obreta d'estructura tradicional. Podríem dir, doncs, que serà en aquest camp del teatre on el nostre autor començà a moure's però del qual no n'obtindrà cap publicació. D'aquests anys podem datar dues obres tradicionals de concepció molt literària, que com hem dit, resten encara per publicar. *L'indecís* és una comèdia de saló on una família queda arruïnada, i en la qual es narren les trifulgues socials i les seves circumstàncies. No cal dir que Baixeras, en escriure aquesta obra, és més que probable que tingués present el seu cas familiar, encara que a l'hora de la configuració literària li donés un caire distint a la realitat propera. A una altra obreta titulada *Vida d'heroi* ens presenta la història d'un noiet de bona família que marxa a estudiar a Barcelona. El pare és un vidu al qual li agrada molt la gresca i la disbauxa. El noiet està enamorat

de l'amant del seu pare, personatge de caràcter fred i a la vegada cínic. Trobem el protagonista que s'implica socialment en moviments d'activisme polític, i és llavors quan el seu pare actua amb una clara mentalitat burgesa i de cinisme social per tal d'apartar-lo d'aquest camí. Li envia una noia per tal que el distregui amorosament i d'aquesta manera l'aparti de les afinitats polítiques que l'envoltaven. L'obra presenta en el fons l'alliberament de les facultats del protagonista a través de la sensualitat. Al final, cau malalt i ha d'anar a un sanatori de muntanya.

Durant aquests anys coneix també el periodista Marsillach (pare de l'actor i autor dramàtic Adolfo Marsillach). Un home de caire dretà que intentà encarrilar les jovenívoles aptituds d'en Baixeras a través de la llengua castellana. Aquesta coneixença fou motivada de resultes d'una menció honorífica que el jurat d'un concurs literari de teatre lliurà a Baixeras per la seva comedieta *L'indecís*. Són anys en què el nostre autor practicà amb vehemència la participació a concursos i premis literaris, amb una clara intencionalitat d'automotivar-se per trencar així el cercle d'indecisió personal. Ell mateix ens ho confessa:

> Sóc un home de molt poca voluntat i per tenir una cosa concreta, és a dir, ben enllestida i passada en net necessito un estímul. Aquesta i no cap altra és la raó de la meva afició als premis literaris.

La seva relació amb el periodista Marsillach propicia la traducció al castellà de l'obra premiada honoríficament *L'indecís*, i que comenci a escriure més habitualment en llengua castellana per a poder gaudir d'una difusió més àmplia. Però Baixeras, com ja hem dit, coneix simultàniament Octavi Saltor, home sempre disposat a donar la mà i a potenciar els joves escriptors. D'aquesta amistat, com veurem després, en sorgirà la publicació del seu primer llibre. En Baixeras en parla amb un cert encant:

> Octavi Saltor era un home molt amable, molt «charmant». Un home que en aquella època s'atrevia a endevinar, mirant el tipus de lletra de la màquina d'escriure, qui era l'autor de l'escrit. Era impressionant, tant pel seu caràcter acollidor, com per la seva gran facilitat de paraula i fins i tot pel fet inusitat d'escriure sonets directament a màquina.

I Baixeras continua presentant-se als premis literaris, aquesta vegada als de Santa Llúcia. D'aquesta etapa, que arrenca dels anys 1955-1956, en quedarà la seva amistat amb Joan Triadú. Baixeras el defineix d'una manera molt expressiva:

Serà el Virgili de la meva personal divina comèdia.

Això no ens ha d'estranyar perquè són els anys més actius i combatius, que fins i tot podríem arribar a denominar-los com a *heroics,* dins de la trajectòria literària de Joan Triadú. Baixeras ens descriu la seva descoberta i sovintejada relació amb una eufòria continguda:

> Per visitar-lo te n'havies d'anar al Carreró de les Carolines, situat dins mateix d'aquest carrer. Allà hi havia una fàbrica, la porteria de la qual estava regentada pels seus pares. Aquesta porteria no era altra cosa que un «altillo» com es diu ara, és a dir, un sostre mort, al qual s'hi pujava a través d'una escala de fusta. Allí hi vivien els pares d'en Triadú i el Triadú solter en una habitació petita i tota atapeïda de llibres. Vaig anar a veure'l i em féu una gran rebuda. Recordo molt bé aquells anys, i li tinc una gran simpatia, malgrat que la vida, sobretot ideològicament, ens ha separat moltíssim. Però li guardo encara un gran afecte personal.

D'aquesta relació en quedà un bon pòsit, ja que Baixeras caigué inicialment dins la seva preceptiva de Triadú, en el sentit del rigor literari. Ara bé, tampoc cal atomitzar-ho tot des d'un sol punt de vista, ja que en l'aspecte de les influències, Baixeras es mourà posteriorment en un camp molt més ampli.

Pel seu domini del francès i de l'alemany Josep Antoni Baixeras llegeix autors que escriuen en aquestes llengües. Però la veritable influència literària li arribà de la literatura germànica, especialment de Thomas Mann. No el podem considerar fill de la literatura francesa ni de l'anglesa, encara que indubtablement hagués llegit amb avidesa i delectança els *Climats* d'André Maurois; *A la recherche du temps perdu* de Marcel Proust; la majoria d'obres de Charles Dickens i d'una manera gairebé sistemàtica el *Quixot* de Cervantes, fins al punt que quan tenia quinze o setze anys ja l'havia llegit quatre o cinc vegades, aprofundint la filosofia dels dos personatges i recreant-s'hi amb plaer. En aquest sentit podríem dir també que Baixeras té certes afinitats amb la generació noucentista, però d'una manera molt relativa. Al cap i a la fi bona part d'escriptors de postguerra en van quedar influïts. Ara bé, l'elitisme propi del moviment noucentista és precisament allò que el fa distanciar-se'n i hi estableix diferències. Un aspecte definidor d'aquest tarannà de distanciament noucentista el trobem en el fet curiós que Baixeras no hagi volgut catalanitzar el seu cognom i refer-lo amb l'acabament en «es», detall que altres autors han fet, però que ell no s'ha plantejat decididament per no caure en el mateix parany que es critica dels

noucentistes. També la seva vinculació freqüent amb la literatura germànica l'apartarà una mica de les tendències anglosaxones dels noucentistes. D'aquest aspecte ell mateix en deixarà ben definida la pauta, especialment en allò que fa referència a les guies més usuals en l'aprenentatge del català literari.

> El meu català és fill de les traduccions de dues fonts: Les angleses de Carner i les gregues de Carles Riba, especialment de *Les Vides paral·leles* de Plutarc.

Aquests seran els dos grans déus literaris de Josep A. Baixeras, i ací és precisament on pot radicar la seva vinculació, que ja hem dit relativa, amb el Noucentisme. La col·lecció de traduccions de la Bernat Metge serà una font inexhaurible de coneixements per a l'aprenentatge i fins i tot la farà sortir en algun conte seu com en el cas de «Calipso».

Però tornem a situar-nos dins el fil biogràfic i veurem Baixeras com a secretari particular de l'enginyer-director del port de Tarragona. Durant aquests anys acaba la carrera d'advocat i comença a temptejar el terreny de les lleis.

> Un bon dia em presento a l'oficina i li dic: Sr. Serrano Sunyer he acabat la carrera. I l'home em felicita. Però al cap d'un poc temps comença a arrufar el nas perquè nota que cada vegada treballo menys allà i dedico més hores a guanyar-me la vida en allò que he estudiat.

Però abans d'arribar a aquest moment àlgid en la trajectòria vital i professional de Baixeras cal recordar que féu les milícies universitàries al Campament dels Castillejos, el 1953, el seu primer any de funcionament. Demanà per fer les pràctiques al Regiment de Tarragona i així poder contribuir més fàcilment a la manutenció de la seva mare vídua. D'aquesta manera sovintejava l'obligació militar amb la proximitat familiar i, alhora, podia continuar treballant a la Junta d'obres del Port. D'aquesta manera cada dia anava al Regiment, formava la tropa, donava novetats i a les nits sortia amb altres oficials recorrent les Festes Majors. I és precisament durant aquest període quan agafa la tuberculosi. Fins i tot en això, Baixeras pertany a les generacions de plena postguerra, concentrades a Cantonigròs per a rehabilitar-se del virus i respirar aires d'alta muntanya. Però Josep A. Baixeras en això de la tuberculosi no va tenir tanta sort, com la van tenir altres escriptors d'aquesta època, ja que després de passar uns mesos a casa seva, estirat al llit, se'n va a Poblet i recau altra vegada. Per aquest motiu, malgrat coincidir en la malaltia, no pot fer el mateix que

altres escriptors afectats per la tuberculosi que participen en les conegudes tertúlies organitzades a Cantonigròs, fruit de les quals en sorgiren iniciatives que derivaren en premis literaris importants. No obstant això, ens trobem que quan Baixeras agafa la tuberculosi, la malaltia ja no revesteix la gravetat de dècades anteriors i resulta més innocent que unes simples angines, però els metges que l'atenen sembla ser que no estan del tot al dia i li administren una prescripció mèdica força alarmant.

> És curiós això, perquè algú em va dir que fins i tot m'haurien de treure un pulmó. No sabien que tot això de la tuberculosi estava ja resolt.

No cal dir que entre la baixa per malaltia i les poques hores esmerçades en la feineta de l'oficina del port, la corda de la seva relació laboral està tibada del tot. Sembla ser que el Sr. Serrano Sunyer en queda tip i un bon dia li etziba un ultimàtum, que Baixeras encara recorda molt bé:

> Prou, s'ha acabat això, o véns a fer l'horari normal, o fots el camp.

La qüestió és que allò va fer el seu efecte, i no precisament per retornar al camí de la rutina burocràtica, sinó per demanar l'excedència i posar-se a exercir d'advocat. La seva coneixença del francès i de l'alemany li facilitaren la feina. D'aquells moments de decisió arriscada ens en parla dient:

> Em poso a guanyar diners tot sol, i m'instal·lo amb una certa valentia a casa meva, que era al carrer Lleida, on vivíem la mare i jo.

Són els anys de creació literària. El seu primer llibre el publica l'editorial Raixa de Mallorca, regentada per Francesc de Borja Moll. Ja hem dit abans que de la seva relació amb Octavi Saltor en sortiria la possibilitat d'editar un llibre. Doncs bé, resulta que un bon dia Octavi Saltor, un cop llegit l'original dels seus primers contes, exclama d'una manera molt expressiva:

> Res home res. Això t'ho faré publicar. Vaig a Mallorca i ho prenc.

Fou així com els contes arribaren a les mans de Francesc de Borja Moll, el qual , un cop llegits i valorats, decidí la seva publicació amb el títol de *Perquè sí*. No obstant en Josep A.Baixeras ja s'havia plantejat el fet de la creació literària i en el pròleg del llibre ens en parla una mica, especialment a l'hora de definir el que ell creu que és el conte, que serà en definitiva el gènere més conreat i reeixit que sortirà de la seva ploma.

> Jo vaig sentir l'afició d'escriure com una necessitat vital. Ara bé, com a professional no ho he estat mai. Tampoc no és un hoby. Escric perquè puc fer-ho, perquè dins de les meves actituds existeix l'escriure, però no és la meva raó, escriure; no m'explica a mi, no em realitza totalment. El fet d'escriure és circumstancial en mi, però és més que un complement.

Paraules, en definitiva, que vénen a explicitar l'actitud vital i artística del nostre autor, però que també ens donaran el codi interpretatiu per a comprendre el fet que a partir de 1964 Josep A. Baxeras deixi d'escriure i resti dins d'un silenci amoixat i condicionat per la seva activitat política i professional. No obstant en publicar *Perquè sí* ell mateix és conscient de trencar un llarg silenci d'observació i d'inquietud artística. En aquest sentit podríem dir que l'obra de Baixeras està emmarcada entre dos silencis: el que arriba fins la publicació del *Perquè sí* i el que seguirà després de la seva novel·la *L'anell al dit*.

> ...trencar un silenci llarg —de tots els meus anys—, el silenci normal per a la majoria dels éssers, sembla que impliqui tenir a dir alguna cosa interessant.

Això ens mostra una certa temença de l'autor en donar a llegir els seus escrits; una por, potser, de ser jutjat, una por que allò que escriu no valgui gran cosa i sigui desprestigiat. Por, en definitiva, a veure barrat un camí inicial dins la literatura. I sobre aquest tret significatiu i comprensiu del dubte ell mateix se sincera i ens diu:

> ...després de dubtar molt de temps de la necessitat de l'obra literària, acabar oferint una pobra mercaderia. Vull dir: hom espia anys seguits la pròpia consciència, hom sotja els més modestos senyals de foc creador; l'enervament d'una tarda de diumenge és interpretat hàbilment com inquietud artística, i una reminiscència d'oblidat origen, com idea pròpia i original, digna d'ésser expressada... I el seguit especular a propòsit d'un missatge que hom pot dur a dins, acaba convencent-nos que aquest missatge existeix i, el que és més gros, que val la pena.

Baixeras, doncs, abans de donar a la llum els seus escrits medita profusament les possibilitats de la seva obra i planteja a la vegada el fet primordial de l'art d'escriure o no art, depèn de com es miri. Aquest dilema ens el mostra amb aquesta afirmació molt hamletiana:

> Hi ha un problema, això sembla clar: escriure o no escriure.

Joan Triadú assumeix favorablement aquesta idea i reafirma una vegada més que: «Avui ha esdevingut evident que ningú no s'hauria de posar

a escriure sense plantejar-se el problema de l'actitud vital… Sota un dubte tan decisiu tota esperança és possible, començant per la que prové d'una consciència inicial d'ofici» (pròleg «Perquè no», pàg. 7). I afegeix encara Triadú: «Només aleshores escriure és viure i esdevé així una resposta a l'existència».

I serà precisament aquesta esperança en l'ofici d'escriptor, de la qual parla Triadú, allò que que Josep A. Baixeras cerca amb deliri, tot dient-nos:

> Sé tanmateix, que aquesta inquietud que m'ha portat a omplir paper, manifestant-se d'una manera més inofensiva, porta habitualment altres éssers a llegir. Això encén a dins meu un llumet d'esperança…Esperança folla, esperança que voldria justificadora. Esperança que abona en aquest temps i en aquest país la identitat quasi ja assolida entre el públic que llegeix i els autors que escriuen.

Aquesta és la llumeta que intenta fer flamejar el nostre autor per veure ben reeixit el seu treball. Però en el fons no acaba d'estar-ne massa satisfet, ja que aquella temença inicial de la qual parlàvem abans torna a sortir tot seguit quan manifesta:

> El cullerot, avui, és el meu. I temo molt que jo despertaré poques gelosies! Pertany, nogensmenys, a l'ambició més irrenunciable de l'autor de desitjar-les. Deixeu-me somniar i si aquest cas arribés a donar-se i m'hagués avançat a dir allò que altres, discretament s'han conformat a pensar, que ningú no s'esveri… És humà d'ensopegar dues vegades en la mateixa pedra. Ara, jo, no sé si hi tornaré.

Arribats en aquest punt serà bo que parlem del que l'autor opina sobre el conte, sobre aquest gènere narratiu i la justesa d'argument que no arriba a confegir una novel·la. Baixeras serà en definitiva un consagrat més, que amb Calders, Espriu i Sarsanedas ajudarà a definir d'una manera més precisa allò que és el conte, encara que d'aquesta manera ens faci arribar a la conclusió volguda, és a dir, que el nostre conte català és «indefinible».

> Per a mi i provisionalment, el conte és el pas imperceptible del no-res al res literari.

I com que ens cal afinar una mica més i veure com realment entén Baixeras aquest pas del «no-res al res literari», ell mateix precisa:

> Una servitud insignificant i elemental al feix d'arbitrarietats que diem argument, un blegar-se mansoi al sinuós traç de la vida, sense encara rigideses geomètriques, sense tota l'encavallada que sosté la novel·la, la bona novel·la, és

clar. El conte fóra llibertat i levitat: posseiria la mateixa gràcia aèria del temps astronòmic; volaria súbtilment com fa el temps; s'escolaria, com un ventijol tebi, amb la fugacitat del temps, sense deixar resquícies de records, com el millor temps, com el temps feliç.

Paraules que tornen a situar el dubte davant l'autor per tornar a sentir la insatisfacció i la indecisió a l'hora de valorar la seva obra.

Ai, que mai no he sabut jo escriure així un conte!

Però tot seguit es refà i pren ànims. Planta cara al mateix temps del qual parlava i incita l'estímul de l'orgull personal. Guanya la por i es decideix a escriure, a publicar els seus tres primers llibres de contes.

Tan se val, oi? Tant se val. Un ideal llunyà, una tofuda realitat de paper sollat, no és un bon començament? Jo crec que sí.

Perquè sí és el títol genèric del seu primer llibre de contes i a la vegada el títol del primer i més important conte del recull. En definitiva amb el *Perquè sí* Baixeras posa el dit a la nafra de la seva actitud vital a l'hora de prendre la decisió d'escriure. En el fons el missatge de l'obra és que tant l'autor, com el protagonista del conte, escriuen «perquè sí»; un, el llibre, l'altre, la seva vida.

Precisament aquest primer conte dóna títol al llibre, planteja argumentalment la problemàtica d'un simple noi que «perquè sí» neix a Amèrica.

Amèrica!… que què penso? No crec en el destí, jo. No, no estava escrit que aquest infant naixeria a Amèrica. Hi ha, això sí, unes forces que convergeixen o no, segons lleis infrangibles, i el pobre albir dels humans maldant-hi entremig. Naufragant-hi al més sovint.

El *Perquè sí* queda emmarcat, doncs, dins les coordenades del destí, i això ho veiem just iniciat el conte. La descripció del somni, que Baixeras titula «malson» ens fa conèixer la realitat sobre la qual es desvetllarà la vida del nostre protagonista.

Com puc pensar-me que sóc un vaixell? Com puc ésser un vaixell, i pensar?… Ho sóc: suro damunt el mar, Em balancejo. Capcinejo.

Més endavant quan som ja a la meitat del conte ens tornem a trobar altre cop amb el somni. «El nauta», com a símbol d'aquest deixar-se endur per les circumstàncies del destí.

> Què somnies, fill? Somnio que sóc un «barco»… És molt estrany: que sóc un vaixell i, alhora, que sóc dalt del vaixell, entre les cordes…

Al final del conte, quan el protagonista és a les mateixes portes de la mort, torna a brollar la imatge del somni, aquesta vegada d'una manera més precisa. En el fons Baixeras sembla que ens vulgui demostrar que ni tan sols la mort dóna un sentit convençut de la vida, que és també el darrer "perquè sí" del protagonista.

> Onades. Pujar i davallar, pujar i davallar. El vaixell. És ell, el vaixell, o és solament un passatger? O un mariner? Un mariner, doncs: és a dalt del pal, voltat de cordes i d'escales en una cofa, i es balanceja suaument. El pal va i ve lentament. El volta la boira. Una boira que ofega…. I aquell oceà pujà, augmentà, fins a negar-lo.

Argumentalment el conte narra un apunt de biografia, unes pinzellades sobre la vida d'un home marcat pel destí. La vida d'un missioner que neix accidentalment a Amèrica, torna a Catalunya i a poc a poc va trobant un sentit religiós a la seva vida. Joan Evangelista, que és el seu nom, creixerà i haurà d'anar a exercir el seu apostolat a les terres d'Amèrica. Arriba a ser bisbe i finalment mor. Serà, doncs, una sinopsi ràpida sobre una persona que ha passat per la vida. Però contràriament al que pugui semblar, el conte no té res a veure amb la personalitat de l'autor. Evidentment que hi juguen uns factors de sensibilitat i d'observació pròpies, però argumentalment és totalment aliè a ell. Però tot i aquest distanciament vital, Baixeras ens explica una casual coincidència.

> Quan em curo de la tuberculosi, per allò d'estar-ne més segur vaig a visitar-me a casa d'un bon especialista de Barcelona que era el Dr. Manresa. Una casualitat em retorna el motiu argumental del meu conte, ja que un germà d'aquest senyor era missioner a Amèrica i a resultes de la llei promoguda per un d'aquells dictadors, només es permetia l'estança i l'entrada al país a tots els missioners que haguessin nascut allí. En definitiva el fet em va xocar, especialment per aquesta barreja del destí. Així, doncs, el conte està basat en un fet real, però allunyat totalment de mi, perquè com a veu no hi tinc res a veure. Generalment les obres de joventut són molt subjectives, però aquesta no.

Queda ben aclarida, doncs, la situació del conte quant a l'argument, és a dir, totalment extern al seu autor, però subjectivament, encara que ell no ho recalqui massa, crec que hi queda latent la seva problemàtica religiosa. No diré pas que llegint aquestes pàgines el lector es faci capaç de la vivència que respira l'autor, però sí que en moltes d'elles hi ha detalls, apreciaci-

ons i conseqüències que Baixeras coneix perfectament, pel fet d'haver estat educat dins una societat catòlica. El llibre reflecteix una problemàtica de culpabilitat i una dialèctica entre el Bé i el Mal, que tornarem a trobar amb més èmfasi en el seu darrer llibre de *L'anell al dit*. D'aquesta manera podem insinuar que el primer i el darrer llibre es donen la mà. Tant un com l'altre parlen d'un fet semblant, i és per això que Baixeras palesa una concepció de la literatura com si es tractés d'un art d'investigació sobre la delicada realitat d'un fet com és el del Bé i el del Mal.

> Normalment les matemàtiques volen un estudi matemàtic, però en una matèria tan subtil com aquesta l'instrument d'investigació no cal que sigui científic, sinó que pot ser literari. A nivell filosòfic hi ha la branca de la Moral que ho investiga, però avui en dia no sé si encara guarda això un cert prestigi. Vaig creure, doncs, que la literatura podia ser igualment un element vàlid d'investigació i d'explicació.

I aquesta serà la manera literària com Baixeras farà la seva explicació sobre la problemàtica del protagonista, basada en la fatalitat, aquesta vegada amb la barreja del destí d'un home que ha d'anar allà perquè hi ha nascut ocasionalment.

En *L'anell al dit* Baixeras juga també amb el destí del protagonista però d'una manera molt més pessimista. La fatalitat de *L'anell al dit* té unes connotacions negatives. En canvi amb el *Perquè sí* ens ofereix una obra de valor positiu, amb tonalitat optimista i tota plena d'afirmacions. El *Perquè sí* serà una gran obra d'afirmació que naturalment haurà de tenir la seva contrapartida amb el *Perquè no,* que vindrà a ser una negació de tot el món anterior.

Però entrats ja dins d'aquesta peculiaritat religiosa caldrà aclarir el terreny per on es mou el nostre autor, encara que ens previngui que «la Constitució m'empara» a l'hora de negar-se a fer una declaració sistemàtica de les seves vivències. No obstant ho diu per dir, ja que a l'hora de posar les cartes sobre el tapet no va amb cap subterfugi. Ja hem dit abans que Baixeras neix i viu durant molts anys amb una formació absolutament religiosa. El col·legi de monges, les misses dominicals…

> Tot això amb uns certs matisos, típics per altra banda de la societat burgesa de la qual sóc fill. Es tracta d'un cert sentit pagà enmig de tot aquest món de religiositat catòlica. El nostre era un catolicisme molt sincer, però de tant que ho era, n'estava ja una mica de tornada. Per exemple, a casa meva, els diumenges, ens feien anar a combregar així que havíem fet la primera comunió, però si

> érem de vacances, això es considerava excusat. Aleshores un es podia aixecar tard, perquè es considerava que les vacances abastaven també el fet religiós. Matís important per fer veure que a casa meva mai vam caure en el fanatisme.

Opinions que li surten d'una manera espontània i amb les quals passa revista a totes aquelles característiques que el fan enllaçar amb la seva vivència religiosa.

> De la mateixa manera hi havia l'Index Librorum Prohibitorum, però de fet quan llegia algun llibre que estava a l'Index no s'enfonsava res. El nostre era un catolicisme de selecció, de minoria. Nosaltres el teníem tant per la mà que en fèiem una mica el que volíem sense deixar de ser catòlics. Aquest era el catolicisme viscut a casa meva, no obstant en altres membres de la meva família l'identificava com a catolicisme fanàtic.

Cal dir, doncs, com a primera deducció de tot el que explica Baixeras, que a casa seva no permetien que la normativa encarcarés el propi criteri i deixaven que el sentit personal anés assimilant i paint la pròpia norma. Era, com ell mateix ha dit, un «catolicisme de selecció», que passava pel garbell tot el que vingués de la normativa establerta.

> Però t'adones que dins la societat burgesa occidental hi ha un fenomen de censura, per això els llibres realment heterodoxos no et cauen a les mans, sinó que els has d'anar a buscar i costa una mica de trobar-los. Recordo que el *Caín* de Byron vaig haver d'anar a buscar-lo a la biblioteca de la Universitat de Barcelona.

Per altra banda Baixeras ens parla tot seguit del problema de la transcendència.

> Crec que sense una bona base és difícil arribar a conclusions sobre aquest punt. Hauríem de tornar a replantejar el concepte d'espai i de temps, per explicar la idea de la mort, ja que per a mi la idea tradicional m'és completament insuficient. Nosaltres vivim en unes coordenades que són les pròpies de la vida humana i a la desaparició d'aquestes coordenades en diem la mort. Si surts d'elles veuràs que no hi ha un després.

I amb una definició més precisa, potser més ajustada a la seva realitat vivencial, ens concreta :

> No em sento fora de l'Església Catòlica. No sóc tampoc cap model de fe. Estic pràcticament en desacord amb tot el que es pugui relacionar amb els plantejaments polítics de l'Església Catòlica i això m'impossibilita, crec jo, a ser un catòlic pràcticament, ja que la meva vida no ha estat pas un model de perfec-

ció, i el fer-ho seria en el fons un acte d'hipocresia. Per altra part, políticament em relaciono amb la part més allunyada de l'Església Catòlica, és a dir, amb el PSUC i aleshores em sembla que ara per ara és una ficció mantenir una vinculació amb l'Església Catòlica. No obstant he de dir igualment que no ha estat fins bastant tard que vaig deixar de practicar.

Amb tot això no cal insistir novament sobre la subjectiva incidència que sobre molts paràgrafs del seu *Perquè sí* ha tingut el fet de la seva relació amb el catolicisme.

Quant a la composició del seu primer llibre direm que, a part del conte fins ara mencionat, que va en primer lloc i ocupa gairebé les tres quartes parts del llibre, s'hi afegeixen després «L'última oportunitat» que porta per subtítol «Conte de Nadal». En aquest, desenvolupa l'autor d'una manera conscient i viscuda tota la realitat del port i la seva gent, fruit de l'experiència viscuda durant els anys de treball a la Junta d'Obres. El conte desfà a miques l'amargor, les enveges, les disputes, els recels i els bons sentiments que tenen els treballadors del port. És una visió ràpida, fulgurant, que, com una gavina, s'esquitlla sobre l'aigua llardosa dels molls. L'argument queda centrat en la problemàtica d'un noi que va perdent a poc a poc el prestigi professional com a conductor de grues a conseqüència de l'afició a l'alcohol. En la narració veurem el pas necessari que va de l'eufòria a l'ensorrament total.

L'altre conte, que tanca el llibre, es titula esqüetament: «1936». En ell aboca Baixeras possiblement els records de la guerra civil i les circumstàncies observades. L'ambient és rural i planteja el retorn als mas del senyoret després d'una inicial fugida. El món de les rodalies, dels masovers i la contraposició a l'ambient urbà també perillós, fan que el protagonista es vegi entre espasa i paret a l'hora de trobar el lloc adient per passar desapercebut. La disfressa irònica de drapaire dóna un final obert i possibilista a tota la narració.

I per fi, després d'uns quants anys de presentar-se als premis literaris guanya el Víctor Català (1959) de contes. Finalment tot l'esforç de molts anys ha donat el seu fruit i l'obra guardonada aplega un bon exemple de la narrativa de Josep A. Baixeras. L'Editorial Selecta publicà el recull durant l'any 1960 amb el títol *Perquè no* i Joan Triadú en féu el pròleg, dient-nos sobre l'autor:

> Josep Anton Baixeras, tot confiat ens lliura aquest llibre que és alhora sofert com a reflexió i feliç com a somniat.

I més endavant, d'una manera més categòrica i sense deixar resquícies de dubte, continua afirmant sobre el nostre autor:

> Emprar aquest títol (fa referència al «Perquè si») és una audàcia, si va a continuació el del volum present «Perquè no». S'equivocaria, però, qui veiés en aquesta oposició de títols un signe o un desig de desorientació. J. A. Baixeras serà titllat sovint probablement, d'ésser tres coses que, almenys en la seva obra no és: escèptic, fred i evasiu. Els títols esmentats proven en canvi, d'una vocació decidida de recerca.

I tot descabdellant el fil de la narrativa baixeriana segueix escrivint:

> Amb un poder de creació magnífic i divers, si no resol els seus dubtes; almenys allunya els nostres, els que podien restar després d'un primer recull breu publicat, escarmentats com som de tants silencis i de camins perduts.

Amb *Perquè no* Baixeras ens ofereix la creu de la moneda; ens mostra amb una relativa desgana la negació de tot el seu món anterior. El títol de *Perquè no* obeeix, no a un fet arbitrari, sinó a un mirar la realitat des d'una altra perspectiva, que alguns diran més allunyada i altres veuran més pròxima. En Joan Triadú diu d'aquest llibre que no és altra cosa que una «experiència poètica», ja que la temàtica dels contes integrants no és documental ni viscuda, i potser ni tan sols gaire imaginària, entenent això com a resultat d'una fantasia temperamental o de recursos llibrescs. Alguns contes porten el toc d'una experiència més o menys viscuda, però mai aquest fet no impregna la narració, sinó que sempre queda en segon terme. L'eix del llibre són els contes «Perquè no» que l'obre i «Zu» que el tanca. El primer vindria a ser una mena d'astracanada davant tota la realitat. És, com diu el mateix autor, «un fotre-me'n de tot». Argumentalment ve a plasmar la vida de l'antiheroi que es margina i no està compromès amb res, ni amb la vida mateixa. Serà per tant un conte de negació vital, vist des d'una perspectiva occidental.

«Zu» que és el conte que tanca el recull ve a ser la mateixa versió, però des de la perspectiva oriental. És com una mena de nirvana per a dissoldre la realitat circumdant en no trobar cap cosa sòlida per aferrar-se. Els altres contes que integren el llibre són: «L'alcavot malgrelui» en el qual aprofita l'experiència de la vida que portava en aquells moments i la plasma en un conte ben estructurat; «Germana petita» del qual ens diu: «No he estat mai audaç i sempre he estat víctima de les repressions en les quals he viscut. Ara potser el faria d'una altra manera». En el conte s'hi entrelluca un rere-

fons d'incest, molt mitigat, atesa l'època i la censura. Gairebé és imperceptible. És la relació mòrbida entre dos germans.

«L'al·lèrgia» està edificat sobre algun succés inventat, llegit o explicat per algú. Torna a posar de manifest les seves dots per a descriure el món rural, ara el d'un poble que Baixeras bateja com a *Castellet* quan en realitat sota d'aquest nom s'hi amaga la mateixa ciutat de Tarragona. Unes descripcions que, si hem definit com a rurals, no haurem d'entendre-les al peu de la lletra, però sí des de la perspectiva de la ciutat provinciana, gairebé rural, amb una migrada població. Aquesta serà la Tarragona que Baixeras viurà durant la postguerra i que, més endavant, veurem ampliada en algunes pàgines de la novel·la *L'anell al dit*.

En el conte «Història de Josep» l'autor descriu novament les constants de *Castellet*, ara però amb la perspectiva d'una festa major. El títol al·ludeix al protagonista, però en realitat tota la narració gira sobre mossèn Lluís, el rector del poble.

«La interrupció» serà un altre conte, arranjat precisament per al programa «Lletres Catalanes» que dirigia Jaume Picas. En aquest conte es presenta l'ascensió relativa del protagonista cap a la llar. Una separació matrimonial, que l'ha mantingut allunyat de la dona i el fill, serà el motiu inicial de l'acció del protagonista que en arribar les vigílies del Nadal inicia un acostament-retorn a través d'una conferència, pronunciada més en sentit i aplicació pròpia que no pas com a honor de la persona homenatjada. Serà l'ascesi que facilitarà de nou l'encontre.

I seguidament vénen dos contes curts: «El Collage» i «Lacrymosa».

Joan Triadú atribueix a Baixeras un cert aire «pavesià» en la seva manera d'escriure. Hi ho recolza dient, que tal com Cesare Pavese diu: «Jo callava perquè comprenia que no hi ha manera d'explicar les pròpies coses», així també Baixeras deixa que la seva obra acaroni i promogui una presència conscient de l'inexplicable. D'aquesta manera el llibre *Perquè no* serà en el fons un exercici per voler explicar allò que és inexplicable, una mena de «contranarració» que ell mateix aclareix dient:

> Així com he escrit coses que no sabia què eren. *Perquè no*, sí que ho sé: és un anticonte. Com hi ha —és un dir— antimatèria, també hi ha anticontes, i aquest n'és un.

Durant el mateix any de 1960 l'editorial Selecta va treure al mercat un llibre titulat *Els 7 pecats capitals* amb pròleg de Joan Triadú i epíleg de Josep Miracle. En aquest llibre hi col·laboraren una bona colla d'autors

consagrats i entre ells també hi ha Josep A. Baixeras. El llibre està dedicat a la jerarca de les lletres catalanes en aquells moments: Víctor Català. I així, entre tots, s'encarreguen d'enllestir els *7 pecats capitals* a sorts. A Josep A. Baixeras li correspondrà el pecat de l'avarícia, que haurà de compartir amb Salvador Espriu i Jordi Sarsanedas. Farà, doncs, una narració curta titulada «Els béns de la terra» datada a la Tarragona de 1959. La pretensió de l'editorial Selecta era de desenvolupar en el llibre cada pecat capital amb tres perspectives diferents. Per això cada capítol-pecat serà tractat per tres autors. L'argument que Baixeras desenvoluparà en el tema de l'avarícia és ben simple. Com a bon observador creatiu que és ens oferirà la petita història d'un cobrador d'autobús que estafa una noia al tornar-li el canvi, i que quan arriba a casa seva aboca sobre la taula del menjador la cartera amb tota la xavalla. Un conte de certa reminiscència olleriana en la línia de l'Escanyapobres.

Aquest mateix any de 1960 l'editorial Moll de Palma de Mallorca li publicà a la col·lecció Raixa, amb el núm. 46, el llibre *Calipso* que comprèn dos contes realment força estimulants. La primera part del llibre s'obre amb «La muntanya màgica» una narració que aprofita la temàtica de la tècnica epistolar per anar desvetllant els incidents d'una amistat; d'un amor compartit pels dos protagonistes i d'una soledat que ho embafa tot. En aquest conte Baixeras reviscola, a través de les cartes del protagonista, una mena de monòleg sense resposta. Un protagonista que planteja les vivències compartides molt íntimament a Castellet amb l'antagonista o receptor dels comunicats amicals, i que emprèn un viatge durant el qual va escrivint les apreciacions dels fets quotidians de la seva nova situació contrastada amb la realitat de les ciutats on es troba. Tot plegat una mena de catarsi psicològica de replantejament del passat, escorcollant les possibles falles en actituds anteriors. Amb això Baixeras ens mostra la seva destresa de trobar el motiu imprescindible per fer una mena de narració del record, una semblança proustiana, un apropar-se a l'ahir a través dels actes de l'avui. Tot això abocat en cartes que no tindran resposta per part de la persona que les rep. També, des del mateix títol, és un conte homenatge a la figura estimada de qui fou premi Nobel l'any 1929, Thomas Mann. Seran vuit cartes aclaridores d'un passat. Una narració original a través de suggeriments, de matisos, de silencis. I sota de tot aquest brescat de raonaments justificadors el lector hi trobarà el batec de la realitat, de l'amor, de la dona abandonada a Castellet i de la por i a la vegada la voluntat que l'amic a qui

escriu sigui el braç del consol, *l'alter ego* que amoroseixi la ferida de l'adéu, de la culpa o potser també de la covardia.

La segona part del llibre s'omple amb el conte que dóna nom al recull, és a dir, *Calipso.* Hi tornem a veure plantejada una problemàtica semblant, encara que enfocada des d'una nova perspectiva i amb solucions diferents. Al conte anterior de «La Muntanya màgica» trobem una al·lusió al fet clau de la narració:

> Ens guardaríem prou, de qualsevol manera —fins i tot jo tan íntim—, d'afirmar d'ells dos qui va rebutjar qui. Endemés: això no se sap mai; si un ésser humà és sempre un enigma, quan es tracta d'escatir el que hi ha hagut entre dos éssers, la nit és total.

Aquí és el mateix narrador, que possiblement és el mateix Baixeras, qui ens explica com va viure un fet semblant. Un narrador per altra banda que serà com hem dit el qui rebrà les cartes del protagonista i no en contestarà cap. A «Calipso» la problemàtica gira també entorn de l'abandó amorós i com en l'anterior narració del llibre no sabem ben bé quina ha estat la causa de la ruptura ni qui ha decidit primer de donar el pas. Possiblement sembla que serà la dona. Txon, aquest és el seu nom, però no ens atrevirem a afirmar-ho categòricament. Ací radica l'enginy de Baixeras, és a dir, la insinuació suggerent de l'observació manifesta, molts cops figurativa, però sovint boirosa i desencisant. «Calipso» planteja, doncs, un anar i tornar, una recerca desesperada en la calma xafogosa d'un estiu qualsevol a ciutat, un mostrar-se complagut amb el record i no lluitar per tornar a posar les coses a to. A la pàg. 97 del recull trobem un paràgraf clarificador del que diem:

> Afalconat pel record i l'absència, incapaç d'alleujar-me a la ciutat provinciana on tot mancava d'ella i on tot me la recordava, sovintejava aleshores les anades a Barcelona. Cercava l'atordiment, l'oblit; i de vegades els assolia.

Aquest serà l'anar i tornar del qual parlàvem, però sota la constatació purament material hi subsisteix un anar i tornar vivencial, de cercar acolliment i no trobar el lloc precís, el record necessari per replantejar de nou el passat. En el fons es tracta d'un recull de contes que presenta el doble vessant del desengany amorós previst i alhora resolt de dues maneres diferents.

I arribem a l'obra que, contràriament a les publicades fins llavors, té una estructura més llarga, més completa, com de cercle íntim. Serà la

novel·la titulada *L'anell al dit.* Amb ella Josep A. Baixeras va quedar finalista del Premi Sant Jordi 1963, i fou publicada el 1964 per l'editorial Proa en la seva col·lecció «Biblioteca a tot vent».

L'anell al dit no és res més que una relectura profitosa de *La Divina Comèdia* del Dant, una reminiscència, com li plau dir a Baixeras. En aquest punt caldrà veure l'opinió que l'autor té de les relectures i de la recreació d'un antic solaç.

> Fóra bonic de tornar al temps de les primeres lectures. Resta sempre, és clar, la possibilitat de rellegir. Quan desconeixem tant, però, del tresor de la literatura, rellegim amb cert remordiment: sembla que d'aquesta manera robem temps a la informació.

Baixeras ha estat sempre un gran afeccionat a la lectura dels clàssics. Ja hem dit que la Bernat Metge fou durant molts anys la seva instrucció de capçalera. Per això considera que d'entre tots els escadussers privilegis que comporta l'escriptura, la relectura n'és, evidentment, un dels més importants.

> Escriure comporta tants pocs, de privilegis, que tots ens sentim impulsats a usar-los tots, a qualsevol instant.

Efectivament, perquè per a Baixeras, rellegir els clàssics és fer un intent de recreació i potser fins i tot bastir amb les pròpies forces una versió personal d'allò llegit. Per això, després de la relectura de *La Divina Comèdia*, l'autor exclama:

> …quan l'obra clàssica ha causat una impressió profunda; quan és una construcció vasta, imponent, sense clivelles, com és ara la Comèdia del Dant, aleshores la reminiscència no pot reduir-se a una paràfrasi passatgera, a un gir o a un ressò passavolants. Aleshores, impregna els més íntims substractes de l'obra nova; cada mot, per bé que sembli nou, només obté el sentit total referint-lo a les proposicions del precedent literari, esdevingut clau màgica i imprescindible.

Aquest podríem dir que és el substrat del qual parteix Baixeras per començar a bastir la seva novel·la, fruit d'unes impressions subjectives de la Divina Comèdia, potser llunyanes, però posades en marxa sobre una realitat actualitzadora. *L'anell al dit* vindrà a ser en el fons un homenatge «modest, càlid, d'un mediterrani del s. xx a un altre mediterrani, genial, de l'edat mitjana». Com molt bé diu Josep Maria Llompart: la tàctica de Baixeras en utilitzar aquesta pauta, «que de tant insigne resultava perillo-

sa», la qual cosa és una mostra evident de la voluntat creativa «del talent i la finor» del nostre autor.

L'anell al dit significà per a Baixeras una prova important per a resoldre una sèrie de problemes que tenia plantejats, tant en el camp literari com en el purament ideològic. Fins aleshores podem assegurar, i això ho fem en base a les paraules de l'autor, que Baixeras no havia solucionat el problema creatiu, des del punt de vista literari, és a dir, l'arbitrarietat de l'argument de l'obra de creació concebuda com una necessitat. Ja hem dit abans que en ben poques ocasions Baixeras escriu per necessitat, per abocar allò que li fa nosa i clarificar-se a ell mateix. Els seus contes són sovint un pur motiu per a dir que ell és escriptor, però no pas per dir que ell vol escriure amb necessitat vital. Més clar ja no ens ho podria dir, especialment quan exclama:

> Viure solament de la literatura em faria sentir marginat. Assumiria una cosa que en el fons no seria una mostra de totes les meves necessitats vitals. No vaig a la literatura per sentir-me a mi mateix, íntegrament.

No obstant, quan escriu la novel·la de *L'anell al dit* succeeix una cosa important, i és que per primera vegada sent necessitat d'explicar allò que diu en algun capítol, pel simple fet de sentir-ne la necessitat. Això potser és una reiteració, però és així i no sabria dir-ho d'una manera més explícita.

> M'ha passat que en escriure *L'anell al dit,* especialment en alguns dels seus passatges vaig tenir la sensació que allò que escrivia era bo i necessari que ho escrivís. Així com amb els contes no he pensat mai que pogués fer una obra necessària, en el cas de *L'anell al dit* hi va haver dos o tres moments que sí, com una mena d'autosatisfacció. Amb aquest llibre se'm va plantejar més seriosament el problema de si realment hi havia un imperatiu per escriure. És a la darrera obra quan comprens que tens necessitat d'escriure. A les primeres ho fas d'una manera mecànica, sense trobar-hi una motivació.

Amb aquesta afirmació sincera tornem a allò que ja hem dit: del pas del no-res al «res» literari; un escriure «perquè sí», perquè potser la creació literària el divertia, però no pas com a necessitat vital. Però abans de deixar per resolt i exposat aquest punt caldrà adduir una perspectiva més per deixar perfilada l'actitud del nostre autor:

> Per a mi la creació artística és identificar un esquema i una estructura. Això ho tinc en un dels meus contes més significatius, aquell del noi que mirant el cel relaciona els estels i crea unes figures. L'artista fa això, relacionar una sèrie d'elements i vivències i crear una estructura que és tan falsa probablement

> com la de les constel·lacions, o potser no, perquè identifica unes essències. Aquest és el problema de l'art.

Podríem dir, doncs, que Baixeras assoleix amb *L'anell al dit* una interiorització vivencial que té necessitat d'expressar. Clarifica en part el terrible dilema de la creació artística. *L'anell al dit* serà una novel·la sobre la mateixa novel·la, una explicació profunda sobre la realitat de la creació literària en les vivències de l'autor, ja que tota ella està edificada sobre unes realitats viscudes, encara que també molt literaturitzades.

Com també ho serà la visió que ens dóna de la ciutat de Tarragona, la seva *Castellet* i que agafa en aquesta novel·la un protagonisme important. Baixeras basteix la seva creació literària sobre una Tarragona, potser desconeguda avui, però que ell va viure d'una manera apassionant durant els seus anys de joventut en plena postguerra. La Tarragona d'ara, comparada amb la que ens descriu Baixeras, podrà tenir algunes connotacions físiques, però no pas psicològiques. La ciutat descrita per Baixeras queda indubtablement envoltada d'una fina boirina que la fa idealitzada en alguns punts, però que també la fa viable per a poder ser identificada amb qualsevol altra ciutat provinciana. Si ens arrisquem a la literatura comparada podríem dir que, en relació amb d'altres autors com per exemple Thomas Mann, la Tarragona vista per Josep A. Baixeras és molt semblant a la Lübeck de Mann. Les dues són ciutats petites, mogudes per una burgesia portuària i mercantil, i naturalment amb unes clares característiques de provincianisme.

> Una idea bastant consistent és que els catalans tenim un component pirenaic o germànic i un component semític o mediterrani. Aleshores sempre he considerat, potser d'una manera arbitrària, com si Tarragona fos l'expressió o la síntesi d'aquest component mediterrani, i com a molt definidora en oposició a l'altre component franc o germànic.

Aquesta és la visió que sobre Tarragona té Baixeras, i que precisament en la novel·la *L'anell al dit* trobem d'una manera exacta, potser en alguns punts massa idealitzada, però vàlida per a emmarcar la realitat literària del nostre autor. Baixeras ha estat vinculat biogràficament amb Tarragona des de la seva naixença i les sortides llargues no han abundat a la seva vida. Per això, llegir Josep A. Baixeras és com desxifrar la realitat provinciana de la Tarragona dels anys 40 i fins i tot dels 50. L'escriptor mallorquí Josep M. Llompart ens ho recalca quan diu:

> No hi ha dubte que les lentes i petites ciutats provincials —com és ara Tarragona— afavoreixen la creació de subtils universos ficticis. Alguns mallorquins il·lustres han proclamat —insulars dins la seva illa— les excel·lències d'aquest viure sense sotracs, propici a la fecunda introversió… Les flors del silenci només obren llur corol·la perfumada en l'aire quiet de la província, sota el cel familiar de les ciutats diminutes amb seu episcopal i amb història.

No cal dir que Llompart parla també d'una realitat viscuda precisament a la seva Mallorca insular, però sota de tot aquest fictici bucolisme hi ha una realitat més desoladora i grisa on el mateix silenci de la pau dels carrers aclapara igualment les possibilitats de sobresortir. Però malgrat això surt de tant en tant algun fruit d'aquest cercle màgic de la soledat i de l'íntima apatia. Aquest podria ser ben bé el cas de Josep A. Baixeras, l'escriptor que com recalca Llompart «al marge de corrents, modes i compromisos, basteix solitari una obra narrativa personalíssima… No gens provincià —a l'extrem oposat, dins i tot d'allò que anomenem provincià— Baixeras té una agudesa especial per a fer sensible l'aire de la província».

En realitat, Baixeras, en escriure *L'anell al dit* va voler donar un inventari suggestiu de la vida a Tarragona o si ho desitgeu, de qualsevol altra ciutat ofegada de convencionalismes, ensopiments i entranyablement somorta en el record col·lectiu. Aquesta és la Tarragona observada i descrita per Baixeras, el *Castellet* fictici que conte rere conte, fins arribar a la novel·la que acabem d'analitzar, ha estat present d'una manera real en la majoria de pàgines.

Però tanmateix sorgeix un nou problema a resoldre en aquesta novel·la. Fins ara hem enumerat els punts neuràlgics sobre els quals Baixeras treballa, analitza i mira de trobar solucions. Però el motor principal de tota l'obra no és altre que la delimitació constant entre el Bé i el Mal, problema ja abastat en el recull de contes *Perquè sí* i que d'una manera més enfortida sorgeix de nou en aquesta novel·la de Baixeras. D'ací parteix la relectura de *La Divina Comèdia* del Dant, fent així una interpretació personal d'aquest llibre clàssic. Per a Baixeras continua essent difícil la delimitació de les dues forces per a poder establir entre elles el punt de relació amb el temps.

> Això podria donar molt de sí, en el sentit que la moral exigeix el fet d'un abans i d'un després. La moral demana un temps i el temps és també una coordenada humana. Això no queda trascendit en els meus llibres, ja que són intuïtius i no remenen cap explicació de tot això.

Però malgrat tot Baixeras vol insistir en el punt neuràlgicament definitiu, és a dir, que *L'anell al dit* és una meditació profunda sobre el Bé i el Mal. L'argument de la novel·la ens ho mostra clarament i d'una manera reiterada.

Però tornem al fil biogràfic de l'autor ja que, mentre escriu aquest aplec de llibres, segueix exercint d'advocat, i és precisament en aquest nou vessant de la professionalitat jurídica per on Baixeras començarà a decantar-se cap a la política, una de les darreres plataformes per on es mou. I per tal d'explicar aquesta nova etapa remarca de nou com a referent la insatisfacció literària.

> La literatura dóna una insatisfacció evident. A mi m'han retret ser evasiu i per tant noucentista, poc compromès, cosa que m'ha donat molt de mal estar. L'activisme polític va venir per allò de la llengua catalana, la fundació de la Llibreria de La Rambla, la qual cosa ja va ser un cert plantejament polític…

És evident també que la seva faceta d'activisme cultural la manifestà a partir dels inicis de 1970 quan els moviments d'insatisfacció política amb el règim franquista s'enfortien a marxes forçades. Fou a través de l'orientació de Joan Triadú que li arribà la possibilitat d'instaurar a Tarragona l'Omnium Cultural del Tarragonès, del qual n'ha estat el primer president. I tot això relacionat, de manera més profunda, amb uns plantejament polítics creixents de marcat caire catalanista, sense arribar a militàncies de nacionalisme extrem.

> Per altra banda el cas de ser progressista fa que professionalment algun altre advocat com Rafael Nadal em passi alguns casos que ell no pot portar. És quan començo a fer les defenses d'alguns obrers. Per aquest mateix camí o similar se'm crida quan es fa l'Assemblea de Catalunya. Em comença a preocupar el fet de la immigració i de quina era la realitat catalana del moment, o bé fins a quin punt quan diem Catalunya diem també la resta de població immigrada, que també és Catalunya… Franco es mor, cosa que fa que ho disfruti d'una manera gairebé pecaminosa. És una època d'un goig íntim molt gran.

A partir de l'any 1975 es planteja una candidatura per al Senat en la qual s'inclou Baixeras. És la Candidatura de l'Entesa dels Catalans, feta amb la unió dels partits socialistes i comunistes.

El 1978 es casa per l'església, en una ermita romànica propera a Vic, amb Elisabet Fatjó que és del poble de Sant Esteve de Tavèrnoles. Llavors ja és senador. Havia conegut la seva futura esposa a casa d'uns amics francesos que eren clients del despatx.

> Passen després uns anys sense veure'ns. I quan ja estic posat dins la política un dia ens veiem a Madrid, sortim, i a la fi ens casem.

Si haguéssim de definir Josep A. Baixeras, després d'haver llegit aquestes pàgines ens resultaria certament difícil, però jo diria que queda fonamentalment emmarcat, en allò que personalment gosaria dir, «entre dos silencis», concretament entre el de la plena postguerra i el que va seguir després de 1964. Una etapa fructífera que té un marc de silenci al voltant. Potser ha passat amb Baixeras un fet conseqüent. Des del seu primer llibre de contes *Perquè sí,* amb un intent definitori d'ell mateix en l'aspecte de l'ofici d'escriure, es tanca el primer cicle creatiu de l'autor amb una novel-la que dóna cos a les seves aspiracions literàries. *L'anell al dit* vindrà a ser l'ajustament literari d'unes formes i d'uns mètodes a la realitat pròpia i ben personal de Baixeras. Al llarg de la seva producció narrativa veiem un intent aclaridor del fet d'escriure, de la temàtica del Bé i del Mal. També la descripció d'una ciutat provinciana com Tarragona si bé en certs moments molt idealitzada, i la necessitat d'escriure allò que l'autor considera important en un moment determinat. Aquest successiu anar fent, aquesta contínua remodelació, serà la pauta en la qual es mourà Baixeras. Però un cop arribat a *L'anell al dit*, es planta i, o bé per massa feina que li destarota la dedicació purament literària o bé per altres circumstàncies personals, deixa pas a un gran silenci que durarà fins al 1994.

* * *

Potser Baixeras ens ha donat allò que calia, allò que el definia millor, però a partir de 1980 comença a desvetllar-se de nou la voluntat del seu despertar creatiu, després del segon silenci. Em truca un dia i em proposa de veure'ns per ensenyar-me dues voluminoses carpetes atapeïdes de guions radiofònics llegits a Ràdio Tarragona entre 1963 i 1975. La proposta era atractiva i consistia a fer-me càrrec de la selecció, cura i edició d'una selecció dels textos per tal de publicar els més interessants des del punt de vista de la recuperació de l'activitat cultural a la ciutat de Tarragona durant aquest període. Vaig acceptar el repte i de la proposta sorgí el volum titulat *Carnet tarragoní* publicat per l'Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV de la Diputació de Tarragona, el 1983.

L'any 1994 tornava a donar senyals de vida literària amb la publicació, a les edicions La Gent del Llamp, de tres peces curtes amb el títol genèric *El mas dels Casaments*. Algú podria adduir que *El mas dels Casaments*

tampoc no constituïa gairebé una novetat. Les peces que aquest nou llibre aplegava eren *La tangent, La bilis negra i L'ambició* i totes tres tenen el seu origen en les reunions de catalanisme clandestí celebrades al mas de Gabriel Xammar de la Selva del Camp, en els temps heroics dels aplecs de Paretdelgada, a finals dels anys seixanta i inicis dels setanta. Alguna de les peces publicades s'hi va representar, i les altres dues també tenien la mateixa finalitat. Pensem que *La tangent* s'estrenà al Teatre Mtropol de Tarragona, durant el mes de febrer de 2003, amb direcció de Pere Sagristà. Però tal com escriu Magí Sunyer «...la publicació d'*El mas dels Casaments* significava el retorn de Josep Antoni Baixeras no ben bé a l'escriptura, sinó més aviat a l'activitat literària pública. La certificació més sòlida d'aquest reingrés va venir l'any següent, amb *Les Mares*. Una novel·la, d'extensió notable, que connectava amb la de trenta anys abans, *L'anell al dit.* L'univers de Castellet —Tarragona, efectivament— en el moment de la instal·lació de la indústria química s'enriqueix en aquesta novel·la molt i molt ben escrita, amb una precisió i un domini de la tècnica propis dels mestres de l'ofici; una de les novel·les més ben escrites —en tots els significats de l'expressió— de la literatura catalana dels darrers temps. Que se'n fes menys cas que no es mereixia només s'explica pel lamentable estat de depauperació de l'actual crítica literària catalana —en la suposició que arribi a existir, és clar. En aquesta mica de repassada a la darrera etapa de la literatura de Josep Antoni Baixeras, no em puc dedicar a examinar amb profunditat els textos, em conformo amb llançar afirmacions com l'anterior i a desafiar els lectors, amb coneixement de causa, a discutir-la.»

Durant l'any 1995 l'editorial Columna publica finalment una nova producció literària de Baixeras, amb la novel·la *Les Mares* que en realitat és la segona part de *L'anell al dit* i connecta amb la producció literària de la primera etapa.

Per finalitzar cal dir que l'editorial Cossetània ha assumit el compromís de publicar l'Obra Completa de Josep A. Baixeras i al volum tercer, titulat *Croniques radiofòniques*, Montserrat Palau té cura de l'edició i aplega la resta de guions radiofònics que no foren publicats al volum *Carnet tarragoní*.

CRÒNIQUES RADIOFÒNIQUES

Josep Anton Baixeras

Articles escollits[1]

9-12-1968 (p. 194-195)

Durant la primavera passada vaig dedicar un d'aquests modestos fulls de calendari a parlar de l'homenatge que València dedicà a Joan Fuster, el crític i publicista, fill de Sueca, que és un poble de l'horta valenciana, i que anys abans els mateixos valencians havien cremat en efígie, com un ninot més d'una de les falles principals de la nit lluminosa de Sant Josep. Avui tinc la satisfacció de dir-vos que Joan Fuster té anunciada una conferència a la nostra ciutat, dissabte que ve, dia 14, amb motiu dels actes commemoratius de la inauguració de la nova Llibreria de la Rambla.

Sobre Joan Fuster, entre altres coses que vaig dir-vos fa mig any, trobo la següent frase: «Fuster és l'home que ha investigat amb més lucidesa en l'evolució històrica dels valencians, defugint els tòpics i apregonant fins les arrels.» Penso avui que potser algú es preguntarà com pot un crític literari, de professió que sembla força especialitzada, realitzar un paper tan important. L'explicació crec que prové que precisament a causa de l'especialització progressiva de les activitats humanes esdevé més i més necessària l'existència de persones que posseeixen coneixements vastíssims i que alhora, i això sol resultar la part més difícil, sàpiguen interpretar tant un llibre com un esdeveniment, i situar un i altre en el lloc que els correspon dins la colossal estructura del món contemporani. En aquest sentit, probablement Joan Fuster és un dels homes més importants de la Península, a l'instant actual. I en canvi, és un home absorbit pels problemes de la seva comarca i dels seus conciutadans. L'explicació de l'aparent paradoxa és ben senzilla: en contra d'allò que ha estat afirmat per alguns, sobretot en els

1 Josep A. Baixeras, *Obra Completa. Volum 3. Cròniques radiofòniques*, Valls, Cossetània Edicions, 2014.

CORRETGER, Montserrat (coord.), *Josep Anton Baixeras*, Universitat Rovira i Virgili, Tarragona, 2016, p. 47–59. ISBN: 978-84-8424-481-3. DOI: 10.17345/9788484244813

darrers anys, estudiar la personalitat del nostre grup humà, esbrinar de quines formes pot perfeccionar-se, amb quines noses ensopega i de quina manera es desenvolupa amb una major facilitat, no és cap manifestació de provincianisme, ans és la millor possibilitat de transcendir i universalitzar-se. Cal, això sí, un esforç constant per a romandre objectiu, lluny dels afalacs del patrioterisme gratuït i d'allò que els castellans diuen: «¡Viva Cartagena!». No sempre els mitjans de comunicació de masses es mantenen en el to discret del coneixement real, i de vegades, sembla, en sentir determinades maneres de plantejar-nos les coses, com si existís una conspiració universal contra alguns països, conspiració que de totes passades nosaltres havíem de destruir polèmicament. Al món civilitzat, tothom té molta feina, això és la cosa més certa, i poc temps per a sostenir gratuïtes conspiracions. Joan Fuster és l'exemple de l'home que no creu els habitants d'aquestes comarques ni gaire millors ni gaire pitjors que els altres, però en gran necessitat, això sí de conèixer-se els propis vicis, i virtuts, que no sempre són els vicis i virtuts que conten als manuals escolars. Escoltar Fuster, sigui quin sigui el tema que esculli, a més de resultar una cosa amena, reporta una utilitat que només a la llarga pot apreuar-se: per això recomano a tothom l'assistència a la conferència. Bona nit.

29-1-1969 (p. 202-203)

Si algun acte podia haver-hi capaç de tornar-nos una mica de fe en la curiositat intel·lectual dels nostres conveïns i, més especialment, en llur interès envers una rama tan important de la literatura com és la poesia, aquest acte fóra el celebrat al Casino de Tarragona, dissabte passat, amb motiu de l'estada entre nosaltres dels escriptors Joan Argenté i Maria Aurèlia Capmany. En realitat, el dia ja se'ns presentava ple de bons averanys: al matí, m'havien comunicat que el Club de Joves organitzava un certamen per a la propera primavera. Tanmateix, espero tenir oportunitat més endavant, des d'aquest mateix micròfon, de parlar del Club de Joves i de les seves tasques. Joan Argenté és un poeta doblat d'advocat, fill de Badalona, originari de la nostra Catalunya Nova i, més concretament, d'un poble de la banda del Priorat que es diu Pradell. Escriptor llorejat a Barcelona , novellament n'ha aparegut un llibre de versos amb el títol *Cicle, bicicle, tricicle*: la sessió celebrada al Casino va consistir en la lectura íntegra d'aquest llibre, precedida per la presentació del poeta, a càrrec de l'escriptora Maria Aurèlia

Capmany, i seguida d'un diàleg cordial entre alguns espectadors curiosos i el poeta i rapsoda, sobre punts de l'obra que semblava que necessitaven un especial esclariment. Perquè la poesia sempre ha estat difícil, i la bona poesia, encara més difícil: davant de tal dificultat molts s'han deixat vèncer pel descoratge i, quan les obres que els queien a les mans eren noves, i no podien, doncs, els lectors, comptar amb l'aval i l'opinió de la crítica, les desdenyaven, sense pensar que Góngora, Homer, Villon o Ausiàs Marc eren autors tots ells ben difícils, i d'enlloc no ve que els actuals hagin de restar més a l'abast. Ara: no sempre, ben poques vegades, tenim l'oportunitat que l'autor, davant nostre, es mostri disposat a parlar-nos de la creació poètica i de les experiències que escriure li ha reportat. En això pensava, mentre es descabdellava l'acte, i en altres coses, per exemple, que l'escriptora novel·lista que havia presentat el poeta, Maria Aurèlia Capmany, persona d'un prestigi tan gran a Barcelona, sense la qual la vida teatral del país fóra més pobra, entre nosaltres, gaudís a penes de nom. Encara bo que la Junta del Casino va tenir la gentilesa d'invitar-la perquè ben aviat ens faci els que ella diu *la* conferència, és a dir: els comentaris de la Maria Aurèlia Capmany a propòsit de la conjuntura actual al voltant del sexe al qual pertany. Com que l'escriptora va acceptar, en principi, confio que el març proper comentaré per a vosaltres la conferència, que ja sé, dels qui l'han escoltada en altres llocs, interessantíssima. És clar que, si la novel·lista Capmany és poc coneguda, no gaire més ho són, entre nosaltres, Amorós, Arnavat, Correig, Fonts i d'altres, poetes de les nostres comarques que es trobaven dissabte entre el nostre públic per tal d'escoltar el col·lega badaloní. Concentració de poetes, doncs, per ella mateixa memorable i mereixedora d'una atenció més gran que l'atenció que pot prestar-los aquest lleugeríssim comentari. Bona nit.

9-5-1970 (p. 258-259)

El passat febrer vaig parlar en aquesta mateixa emissió de la Festa de Maig de les Lletres Catalanes, en el curs de la qual és lliurat el Premi d'Honor, dotat amb cinc-centes mil pessetes. La festa ha de tenir lloc el propvinent dimarts, a Montjuïc, a dos quarts d'onze de la nit, i el premi ha estat atorgat, d'acord amb el reglament, una setmana abans de la festa de Sant Jordi i Dia del Llibre, en la seva segona edició, al poeta Joan Oliver, que signa Pere Quart.

Parlava jo el febrer passat que no era impossible, si alguna d'allò que diuen «les forces vives» locals se n'ocupava, que en un dels anys vinents la festa fos celebrada a Tarragona. I potser val la pena d'insistir en aquest punt, perquè una de les grans i nombroses deficiències de què pateix la nostra terra, és un gran allunyament entre els seus homes de valer, i el poble. Precisament tornava a pensar-ho, jo, això, diumenge passat, dia en què va visitar-nos Baltasar Porcel, i va parlar en públic. Porcel és, tanmateix, un dels autors més llegits, no solament de Catalunya, i col·labora en els dos diaris econòmicament més importants de la Península. Ven els seus llibres en quantitats desavesades per aquestes latituds, i és traduït, ja, a França i Itàlia. D'altra banda, en el seu sojorn a Tarragona, Porcel va deixar dit ben clar com era ell un senzill servidor de la nostra cultura, fidel a una tradició que ell i nosaltres creiem immortal. Jo el veia, però, assegut en una cafeteria de la Rambla, i veia la gent passejar, en el migdia assolellat, per aquella mateixa vorera, i m'adonava de quina poca quantitat de persones, no ja el coneixia físicament, ni tan solament no havia mai sentit a parlar d'ell. I Joan Oliver, Pere Quart, és encara menys conegut que Porcel: tot i que fa trenta-dos anys, el seu llibre *Bestiari*, il·lustrat per Xavier Nogués, editat per la Generalitat, va tenir una gran difusió. Però, han passat tantes coses, des d'aleshores! Nogensmenys, trobem injust que els homes que nodreixen un amor més gran envers la terra, i que han sacrificat molts èxits fàcils per ésser fidels a una cultura essent fidels a ells mateixos, no comptin ni amb la moderada compensació d'aquestes limitades manifestacions de la glòria. Ja que la cultura és pobra i no pot pagar amb riqueses, almenys hauria de poder pagar amb afecte i admiració, que són també estímuls importants. Caldrà portar a Tarragona el nou Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, per tal d'acostar-lo a uns lectors potencials d'ell, que ara per ara coneixen ben malament. Bona nit.

20-6-1970 (p. 264-265)

Avui, quan a Tarragona retem homenatge a la poesia gràcies els esforços dels amics del Casal Tarragoní, és sens dubte un bon dia per al comentari d'una notícia, vella només de mitja setmana, i ben falaguera per a les lletres catalanes. La Fundació F. V. S., de d'Hamburg, reunida a la Universitat alemanya de Tübingen, ha concedit el premi Montaigne 1971, que per primera vegada corresponia a la península Ibèrica, al poeta català Salvador

Espriu: es tracta d'un premi de prestigi, dotat de dues maneres, vint-i-cinc mil marcs, que representen, si no vaig errat, prop de mig milió de pessetes, i una beca per a estudiar durant un any a Alemanya, la persona que el poeta escollirà. La nova ens confirma allò que ja sabíem: avui, després de la mort de Carner, tan recent, i de la mort de Riba, més distant, Salvador Espriu, amb Foix, potser, ocupa el primer rang de les nostres lletres. La investigació sobre la mort, sobre el destí dels catalans com a col·lectivitat humana, sobre les diferents manifestacions del grotesc, espectacle quotidià a les nostres latituds, constitueixen el tema de les estrofes d'Espriu, dins les quals, la passió retinguda, la ironia i el sarcasme, alternen d'una manera estremida i angoixada sense cap més contrapunt que el d'una remota esperança. Esperança, és clar, no pas de cara a la mort, sempre fatal per a l'individu: més aviat de cara al grup, aferrissadament unit a un redemptor sentiment de pàtria… I altra vegada esdevé inevitable en aquest punt del comentari, recaure en la reflexió de moltes altres vegades: es tracta, sens dubte, del millor poeta català de l'instant i d'un dels màxims homes de lletres europeus, la vàlua del qual no ens hem inventat en instants d'exaltació de qualssevol glòries mítiques, ans és completament real, i la concessió d'aquest Premi en hi afermaria, si ho necessitéssim, tanmateix,ací tenim els versos d'Espriu: ells sols ja basten per a encertir-nos en la nostra opinió. I aleshores, hom es pregunta: per a Tarragona, aquest home ara guardonat, escriptor des de fa més de quaranta anys, prestigi internacional, representa alguna cosa? Hi ha hagut mai cap intent d'acostament de la figura d'Espriu a la vella ciutat mediterrània? Fins a quin punt aquest home és un foraster, ell que tant es preocupa pel nostre destí, per a la nostra gent i, sobretot, per a la nostra joventut? Podem considerar satisfactori, aquest allunyament? Bona nit.

16-1-1971 (p. 278-279)

És agradable de veure com Tarragona ret homenatge a Joan Maragall: fins ara, els records del gran poeta escassejaven entre nosaltres. Com a contrapartida, certament, Tarragona tampoc no és gaire present dins l'obra maragallenca. Menys present, posem d'exemple, que en l'obra de Verdaguer. Una explicació entre altres, d'aquella absència, podria ésser que Maragall fou un barceloní pregonament enamorat de la seva ciutat, i tradicionalment, els veritables barcelonins esmercen l'atenció i encaminen els passos

devers les contrades nord amb preferència al sud del país. Tendència que, dit sigui de passada, nosaltres no tindríem gaire dret a criticar, perquè fem bastant igual: si els barcelonins visiten amb molta més assiduïtat Girona o la Costa Brava que no pas això que ara diem la Costa Daurada, el que és els tarragonins, també ben rarament davallem més enllà de Cambrils, i molts de nosaltres, ni tan solament hem posat els peus en una ciutat tan important com Tortosa. En el cas de Maragall, ultra raons de salut que crec recordar, ajudava a la predilecció septentrional l'actitud intel·lectual, sempre més adreçada a constatar i a identificar a la realitat allò que prèviament ja havia intuït, que no a investigar en l'inconegut. I les intuïcions provenien generalment del fons cultural nord-europeu, germànic, bàsicament, i potser per això, en traduir els mites remots, Maragall triava obstinadament personatges, Fra Garí, Serrallonga, el Comte Arnau, tots de la Catalunya Vella. Com si la seva vocació medieval de modernista convençut, no admetés cap més referència que la reconquesta més remota i incipient. El tema és interessant, per bé que potser no és ací el lloc més adient per a debatre'l: em limitaré, més aviat, a congratular-me amb vosaltres a l'esdeveniment de la commemoració en pedra de l'obra de Maragall. Inevitablement hom pensa, aleshores, que potser hauria pogut completar-se, tal commemoració, amb uns dies d'atenció especial a l'obra de Maragall dins els nostres modestíssims mitjans d'expressió, sí, i encara més, a les escoles. Que em perdonin els educadors que ja ho hagin fet; sembla que eren dies per a lectures i comentaris de les poesies i articles de Joan Maragall que conserven la més feridora actualitat: als centres d'ensenyament elemental, de segon ensenyament, d'arts i oficis pertot arreu, perquè en la nostra història poques persones han expressat més bellament els cruels problemes del nostre grup humà. Bona nit.

4-12-1971 (p. 300-301)

Els poetes tenen fama de no tocar prou de peus a terra, nogensmenys, de vegades, els més grans, sobretot, fan prova d'una intuïció molt més pròxima a la realitat que moltes previsions científiques o pràctiques. Recordo ara Verdaguer, geni de grandioses concepcions, prova la més palmària d'això que dic. A Verdaguer, una ciutat com Tarragona, plena de vestigis de monuments antics, capital històrica, havia d'interessar-li, i ens consta que l'interessà. Al començament de *L'Atlàntida*, en descriure la marxa d'Al-

cides, l'heroi, des del Pirineu cap a l'Hort de les Hespèrides, el fa navegar per davant de la ciutat:

> […] al veure'l passar Tarraco antiga
> Tanca el vell mur que els ciclops li daren per cinyell,
> i, abraçada amb llança i escut, sembla que diga:
> — són de colós sos muscles, mes jo em batria amb ell!

Intuïció encara més meritòria si pensem quina trista vila endormiscada no era la Tarragona que Verdaguer pogué conèixer. Sembla que la gran ciutat d'un demà proper s'assemblarà més a l'urbs ciclòpia que no pas al tranquil indret provincial descrit per Pin i Soler en el conegut cicle de novel·la. I és curiós que, molts anys més tard, Carner, adscrit tanmateix a corrents molt menys emfàtics que el Romanticisme de Victor Hugo i de Verdaguer, en contemplar els panys de muralla batuts pel mestral, instintivament —és de creure—, retrobi el mode èpic per a compondre l'inoblidable sonet. Potser sí que ens faran molta falta «els corsers de Foibos» —el mestral— que s'emportin cap a mar boires i fums, feixuga càrrega que comporten la riquesa i la prosperitat. I també és cert que la riquesa i la prosperitat aprofitarà més l'ample país que a nosaltres mateixos tarragonins. Nogensmenys, algun d'aquests tarragonins ha pensat, i m'ho ha dit, que el destí de l'antiga Tàrraco sembla que consisteixi més a facilitar el triomf dels altres amb els sacrifici propi que no pas en la complaença egoista en els èxits locals. Les reiterades destruccions sofertes a través dels segles confirmen aquest punt de vista. S'equivoquen les comarques si se senten geloses: primerament, les noves plantes industrials instal·lades o projectades són en realitat l'expansió dels nuclis fabrils de la part central del Principat; segonament, el país ha tingut durant segles en una Tarragona pròspera la millor garantia de la seva prosperitat. Bona nit.

6-5-1972 (p. 318-319)

De totes passades cal interrompre avui els comentaris sobre la correcta elocució catalana, quan hi ha una trista nova recent que engloteix els pensaments jovials i la informació freda: s'ho emporta tot. Escolteu: ha mort Gabriel Ferrater. Cinquanta anys. Oi que no és gaire, cinquanta anys? I tot amb tot, Ferrater era prou vell per haver conegut els dies folls del mil nou-cents trenta-sis, al Camp, al Campanaret de Reus, l'institut i el col·legi de religiosos. Ferrater era fill de Reus. Va començar molt tard a escriure

poesies. Ara, les poesies que va començar a escriure Ferrater no s'assemblaven a cap altre vers, fins al punt de posar de mal humor els altres poetes, principalment els bons, els grans. L'escriptor adult havia descobert que escriure actual i escriure sincer demana solament l'esforç d'alliberar-se de prejudicis, desconfiances i partits presos. Perquè no hi ha un estil d'art actual: hi ha només l'art dels grans artistes contemporanis, del qual crítics i escoliastes abstrauran un estil o molts. El gran artista és sempre escola d'ell mateix, i per això Ferrater escrivia sense deturar-se a pensar quina és l'art poètica de l'avui, i nogensmenys, les estrofes tenien el dring del ver i del sincer: ell era l'art de l'avui. Sinceritat i autenticitat que li permetien confessar-se tranquil·lament, d'individualista i antisolidari, a burgès o feixista l'endemà. Ningú no gosava condemnar-ho, per tal com, tot d'una, espetegava contra el mur el devessall de la poesia; s'aixecava la flama magnífica del fogueral. Ferrater atenyia el cim, semblava, simplement, quan volia.

Quan lentes
les fulles roges de les veus, que incertes
quan vénen a colgar-nos. Adormides,
les fulles dels meus versos van colgant
els recers del teu cos, i mentre oblides
les fulles altes de l'estiu, els dies
oberts i sense besos, ben al fons
el cos recorda: encara
tens la pell mig del sol, mig de lluna.

No sabríem ara parlar d'altra cosa que del monòleg febril del gran poeta tan nostre, que va fer el servei militar a la Savinosa, però que la nostra Tarragona banal i ignorant no va saber cridar mai, ni per a una hora. Trista capital ignorant de glòries. Ara ja no ens vindrà a veure i a parlar, Ferrater. Costarà molt d'explicar als més joves que el mossardàs camallarg i cabellblanc era l'autor magnífic d'una gran poesia. El nostre condol a Reus. Ha estat una funesta notícia. Bona nit.

3-6-1972 (p. 322-323)

El curs escolar s'acaba i Tarragona pot dir, ja, que ha fet la seva primera experiència universitària moderna. Que l'any acadèmic hagi estat a mant indret revés i complicat no ha impedit que el curs desenrotllat a Tarragona hagi tingut començament, i meitat, i final. Es tractava d'un primer curs,

això vol dir, d'una iniciació a la carrera, normalment, a la llicenciatura. Resulta ben fàcil d'explicar que els escolars, aleshores, abans que contestataris o rebels, s'hagin sentit bon xic estranys al rigor més gran, a l'esforç més tenaç, a l'autodosatge del ritme feiner, trets, tots ells, característics d'ensenyament superior. Quan jo vaig acabar el segon ensenyament o, com també van dir-ne, mitjà, o sigui el batxillerat, a Barcelona els tarragonins no teníem gaire bona fama, quant a facultats intel·lectuals: em sap molt de greu haver-ho de dir; és un fet, com també és un fet que, al llarg de la història, l'aportació dels tarragonins en lletres, arts i ciències, peca més aviat de tronada… Segurament que amb uns estudis universitaris a casa, tot això canviarà, i a les enciclopèdies, els tarragonins ompliran planes i planes. Sé ja, com un primer indici d'això que estic dient, de grup d'estudiants que preveuen dificultats als exàmens i es preparen per aprofitar els mesos de les vacances i completar, així, llur formació i omplir les llacunes, abans de les proves extraordinàries del setembre. Aleshores és quan tornem a topar amb les nostres limitacions podríem dir d'infraestructura, d'altres vegades ja al·ludides dins aquest *Full de calendari*. Estudiar, prendre lliçons de repàs i complementàries, sí, però, on? Preparar els deures, en quina biblioteca? Rebre l'ensenyament, en quin local? Durant un temps vam fer-nos la il·lusió que tindríem una facultat o facultats, de les més boniques del continent: pensàvem en l'antic preventori antituberculós de la Savinosa, revertit novellament a la corporació provincial, segons ens deien. Imaginàvem un campus durant l'hivern obert al mar i al sol, recollit i separat de l'agitació absurda de la gran ciutat que Tarragona comença a ésser. I a l'estiu, uns cursos de vacances ran mateix de l'areny, lluminosos i acolorits. Sembla, ara, que ja tenim prou sort si el vell col·legi i convent pot rescatar-se de les immobiliàries. De la biblioteca, no n'hem sentit a parlar més. Els nois, els escolars, nogensmenys, són aquí mateix, i han de treballar, això els recomana la gent gran, esverada en sentir certes notícies, cada vegada amb més insistència. A la realitat, cal acabar acudint a la indulgència dels professors i, almenys, salvar el curs. Sembla evident que, si els instruments existissin, els resultats serien millors. O no? Bona nit.

Potser cal aprofitar-ho remarcant que l'autor sempre ha mantingut com a únic destí racional de la Savinosa, la Universitat, i d'ençà que l'ens existeix, el Consorci Universitari del Països Catalans que ara no recordo exactament com se diu. Vull dir: comunes per a tot el territori —i qui sap si per a tot l'arc mediterrani—: una universitat d'estiu muntanyenca, Prada, i una marinera, Tarragona. Però actives tot l'any.

28-10-1972 (p. 327-328)

Segons acabo de llegir al diari, una altra institució tarragonina, la Cambra de Comerç, ha aprovat una subvenció per a la nostra delegació de la universitat. El pressupost de la Cambra el tinc per modest, de manera que la decisió apareix com a més rellevant i digna d'exemple. La corporació dels comerciants professa un acte de fe en la cultura universitària, la qual cosa, si més no, prova que no han arribat a impressionar-se davant el contingut tendenciós de certes propagandes. Si recordem, encara, que constitueixen el coeficient més elevat d'escolars del centre universitari de Tarragona els matriculats a la Facultat de Lletres, aleshores guanya en significació l'ajut pels comerciants: vol dir que la Cambra s'interessa per la formació de les noves generacions de tarragonins fins i tot quan aquesta formació és purament humanística i, doncs, no té una relació directa amb l'activitat mercantil. Parlo de directa, perquè una relació indirecta és evident que hi existeix en qualsevol cas. I parlo de tarragonins, i escau, també, ací, una mica de comentari. Precisament fa poc que he hagut de visitar la Delegació Universitària, i una de les coses que van reclamar-me l'atenció en escoltar indiscretament les converses dels passadissos que hi fan el paper de claustre, fou de constatar, amb la diversitat d'accents, propis, molts d'ells, ja del català occidental —com sabeu els qui escolteu aquesta emissió, Tarragona, dialectalment pertany al català oriental—, de constatar, dic, la diversitat d'origen comarcal. O sigui, que en aquest nou aspecte, Tarragona ha recuperat el rang de capital, perdut, si no vaig equivocat, pels temps de la reforma tridentina, quan el seminari de l'arquebisbat fou desposseït dels graus superiors, la qual cosa obligà els estudiants a anar a doctorar-se lluny. Vet aquí una forma de capitalitat molt més substanciosa i digna d'ésser ajudada, que no aquests tristos viatges per a gestionar-se una pensió de vellesa o per a aconseguir el carnet de conduir, els quals no fomenten cap altre prestigi nostre que el de la concentració burocràtica. És natural, doncs, que la Cambra de Comerç se senti plenament dins l'esfera de la seva competència, com a corporació professional i com a entitat tarragonina, en subvencionar els estudis universitaris i afavorir, de tal manera, el lligam sentimental que sempre s'estableix, per a tota la vida, entre el lloc inoblidable de les nostres primeres experiències autònomes, i l'adult marcat per sempre amb un cert segell i un cert estil. Bona nit.

9-12-1972 (p. 332-333)

Davant la festa imminent de Santa Llúcia, el record se me'n va, d'una manera irresistible cap a la imatge, ben oblidable, del gran poeta desaparegut no fa gaire, Gabriel Ferrater. Fou un dels darrers sopars a l'Hotel Ritz, de Barcelona, on es desplaçà la festa quan el Colón esdevingué insuficient en cabuda. De primer vaig tenir ocasió de contemplar Ferrater al menjador dels jurats, perquè ell pertanyia al jurat del premi Carles Riba, el qual es reunia tot sopant en una taula al costat de la nostra, la taula del Sant Jordi. Parlava i bevia amb molta animació; els cabells se li havien tornat ja molt blancs i, recolzat a l'espatller de la cadira, creuava les cames mostrant els seus grans peus, en una actitud que devia agradar-li, perquè la hi he vist repetida en fotografies. Després, en les tertúlies que es formen quan els veredictes ja han estat publicats, encara vaig tornar a topar-m'hi, l'una i l'altra vegada plaguejant amb les admiradores, un got a la mà, estrafent cinisme, i, finalment, ja al defora, a la vorera de la Gran Via, encara vaig veure'l acomiadant els coneguts amb audàcies vàries d'una escatologia verbal i física, ben innocent, al capdavall. El gest de sobrepassar el públic burgès, en ell, no era pas esnob, la seva fi ho havia de corroborar ben aviat. Era més aviat una resistència fonamentada a adaptar-se a determinades estructures, no solament socials, resistència de la qual resultà una pèrdua molt greu per a la nostra literatura, que no es troba en condicions de malbaratar grans figures; i no parlo, ja, de la pèrdua humana provocada incomprensiblement, en un moment obscur. Dins els records de la Festa de les Lletres, que són molts dispars i molt penetrants, avui és la figura del poeta de Reus qui se m'imposa per misterioses lleis psicològiques. Aquesta vegada, la festa tindrà lloc a Tarragona, ben a prop de l'indret de naixement de Ferrater. M'agradaria que, d'una manera o d'una altra, en consideració als amics de Reus que vindran a compartir amb nosaltres la jornada, i també en atenció al nostre propi dol, commemoréssim l'absència definitiva de Gabriel Ferrater. Potser, davant els joves, aconseguiria també un aspecte alliçonador l'homenatge pòstum, en fer-los comprendre que la torxa, com en els jocs olímpics, bé cal que passi de mà en mà, nogensmenys, que l'oblit és una perniciosa forma d'ingratitud envers els qui acompliren llur rellevament amb gallardia, fins a l'instant mateix de cedir el flux de l'onada i penetrar en el reialme de la nit. Bona nit.

20-1-1973 (p. 338-339)

La delegació de Tarragona de la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona, per mitjà de la seva càtedra de llengua i cultura catalanes, ha organitzat per a aquest curs, i l'ha començat, ja, un cicle de conferències a càrrec d'estudiosos de les matèries pròpies de l'assignatura, assignatura aquest curs a càrrec de l'escriptor mallorquí Jaume Vidal Alcover. Tingué lloc ja la primera conferència, que va fer el doctor Antoni Comas, i versà sobre la figura de Joan Alcover, parent, per cert, de Jaume Vidal, i resten anunciats per a dissabtes alterns, fins a març, temes que també mantenen un gran interès per a un públic tarragoní, com és ara: Guillem Jordi Graells ha de parlar de l'escriptor Joan Puig i Ferrater, fill del Camp, estretament relacionat amb els homes i les coses de la Tarragona de la primera meitat del segle, i em temo que personatge massa poc conegut de la joventut actual tot i d'haver-nos deixat una obra vasta i important, on les inquietuds de l'època deixaren marcada una empremta d'intensitat dramàtica. Ricard Salvat ha de dissertar sobre teatre català contemporani, Salvat és un il·lustre fill de Tortosa: com sabeu, la seva personalitat es diversifica cap a l'aspecte teòric, perquè un dels homes que saben més coses sobre el fet teatral d'aquí i d'arreu, i cap a l'aspecte pràctic, com a director que ha portat a terme campanyes d'una gran responsabilitat als escenaris de Barcelona i de Madrid. Les altres dues conferències versaran: una, sobre l'ordenació lingüística de Pompeu Fabra, a càrrec de Xavier Romeu, i així serà recreada una mica per als tarragonins la gran figura del «seny ordenador de la nostra llengua»; i la darrera del cicle, a cura de Maria Aurèlia Capmany, novel·lista que aquesta temporada veiem sovint entre nosaltres, i fins i tot m'han dit si volia en certa manera establir-s'hi. A l'ocasió referida ens parlarà de Manuel de Pedrolo i la narrativa catalana. Pedrolo és fill de Lleida, fecund novel·lista i renovador teatral. En conjunt, crida l'atenció en examinar el cicle proclamat, la presència i el pes considerables de personatges provinents d'allò que alguns diuen la Catalunya Nova (al sud del Llobregat), la qual tradicionalment, i en el camp de les lletres, restava una mica ofegada pel renom dels autors pertanyents al nucli barceloní i gironí (la Catalunya Vella). Sembla com si en aquesta segona meitat del segle xx les terres meridionals han recobrat una participació més proporcionada, segons un sentit ideal i esperançador de normalitat. Bona nit.

2-5-1974 (p. 384)

Avui Tarragona és visitada per un gran poeta, probablement, un dels primers poetes vivents: Josep Vicenç Foix i Mas, l'introductor, durant els anys vint, amb uns quants altres escriptors i pintors de mèrit, a la nostra pàtria, dels corrents surrealistes. Sempre ha estat considerat com un autor de lectura difícil: potser per això el seu nom no és tan popular com Foix es mereix; nogensmenys, un cop realitzat l'esforç necessari, mai, en llegir-lo, no restem decebuts. I d'altres vegades, també resulta fàcilment assequible, sense detriment, cal dir, de la qualitat poètica. A Foix pertanyen una sèrie de nadales en to mig popular mig irònic, que llegiria ací quan el temps m'ho deixés fer. I tampoc la prosa seva resulta tan distant, si sabem, paladejar-la. Per si algú s'ha esverat en sentir a parlar de dificultats de lectura, deixeu-me posar-vos com a exemple un paràgraf magistral de la prosa d'aquest grandíssim poeta: ell vol, en aquest fragment, introduir-nos en la poesia, en la seva poesia: «Què et diré, ara que visc d'evocar la flaire dels fonolls en un crepuscle de focs boscans i camps esmargenats? Voldria respondre't just si encara no em fossis tota present. Em moc enmig d'aparences, i la teva hi senyoreja múltiple. Però potser, tu, que ets moltes, m'entendràs aviat si et dic que, als meus anys, m'és difícil de definir el poeta —el món n'és ple, però no escriuen— i d'aclarir-te què és un versificador, també n'hi ha molts, els quals es mouen pels erms tot llegint preceptives escrites no sempre amb prou enginy, o copiant, barroers, allò que han dit, en els segles, els poetes [...].» Ell i Joan Miró, principalment, oferiren a una joventut extasiada la clau d'unes sortides inesperades cap a uns paratges nous, fragosos virginalment. El Foix que els tarragonins coneixeran avui és l'ancià membre de l'Institut d'Estudis Catalans, Secció Filològica, mentre que el gosat avantguardista que fornia metàfores ardides a Salvador Dalí o a Bruñel, tots insolentment joves, recercava una síntesi que avui ens ha de semblar utòpica, però entranyable, entre pàtria i art. Quina representació tarragonina acollirà Foix avui? Sens dubte la millor, la representació que ell pot més bé cartenir: els noiets estudiants de la flamant Delegació Universitària. Tanmateix, si pensem que també Miró és el nostre hoste de vegades, dins la més gran indiferència, si pensem que la ciutat té uns mèrits autèntics, ens dol de pensar que a ningú no se li acudeixi de convocar els dos innovadors i aplegar-los i honorar-los, quan encara tenim temps, quan encara no són, ells, uns paràgrafs freds d'enciclopèdia, quan encara poden explicar als estudiants que a llur abast resta de continuar per les noves rutes que ells amb intuïció genial van començar a obrir. Bona nit.

OBRA DE JOSEP ANTON BAIXERAS

Montserrat Palau
Universitat Rovira i Virgili

Baixeras, Josep Anton. *Perquè sí*. Palma de Mallorca: Editorial Moll, 1957.
— *Perquè no*. Barcelona: Editorial Selecta, 1960.
— *Calipso*. Palma de Mallorca: Editorial Moll, 1960.
— «Els béns de la terra». A: *Els set pecats capitals*. Barcelona: Editorial Selecta, 1960.
— *L'anell al dit*. Barcelona: Proa, 1964.
— «"L'hereva de donya Obdúlia", per Llorenç Villalonga». *Serra d'Or* [Barcelona], núm. 1, (gener 1965), p. 61.
— «Llorenç Villalonga». A: Villalonga, Llorenç. *Les fures*. Barcelona: Proa, 1967, p. 5–17.
— «"L'adoració" de Jacques Borel». *Serra d'Or* [Barcelona], núm. 3 (març 1967), p. 59–60.
— «"Les quatre llunes", de Jaume Vidal Alcover». *Serra d'Or* [Barcelona], núm. 122 (novembre 1969), p. 55.
— «"Els carnissers", de Guillem Frontera». *Serra d'Or* [Barcelona], núm. 120 (setembre 1969), p. 69.
— «Tres obres de Simone de Beauvoir». *Serra d'Or* [Barcelona], núm. 114 (març 1969), p. 47.
— *Carnet tarragoní (1963-1975)*. Tarragona: Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, 1983.
— «El vent i la boira». A: *Poemes i narracions. Antologia de textos inèdits. Cinquanta anys, 1934–1984*. Palma de Mallorca: Editorial Moll, 1984.
El mas dels Casaments. Tarragona: La Gent del Llamp, 1994.
— «Epíleg». A: Guansé, Domènec. *Abans d'ara*. Tarragona: El Mèdol, 1994, p. 201–211.
— *Les mares*. Barcelona: Edicions 62, 1995.

Corretger, Montserrat (coord.), *Josep Anton Baixeras*, Universitat Rovira i Virgili, Tarragona, 2016, p. 61–62. ISBN: 978-84-8424-481-3. DOI: 10.17345/9788484244813

— *Vici a la cort o variacions sobre un tema de La reina ha relliscat d'Alfons Roure*. Amb guió de Joan Anton Codina i lletres de cançons de Magí Sunyer, 1995 [mecanografiat no publicat].

— (pròleg i traducció) *El dia més foll*, de Peter Turrini. Tarragona: Arola Editors, 2002.

— «Evocació de Maria Aurèlia Capmany». A: Palau, Montserrat, i Martínez Gili, Raül-David. *Maria Aurèlia Capmany: l'afirmació en la paraula*. Valls: Cossetània, 2002, p. 299–304.

— *Fulls de calendari*. Reus: Fundació d'Estudis Socials Josep Recasens, 2003.

— *Narcís als llimbs*. Tarragona: Arola Editors, 2003.

Fulls de calendari. Reus: Fundació d'Estudis Socials Josep Recasens, 2007.

— «Butlletí particular». Diversos autors. *Aquell regust d'ampla llibertat. Memòria de Josep Lluís Savall*. Valls: Cossetània, 2007, p. 15-16.

— «Discurs d'investidura». Tarragona: Universitat Rovira i Virgili, 2004. En línia a: <http://www.urv.cat/media/upload/arxius/honoris/amoros_baixeras_subirats/text_baixeras.pdf> [Consulta 1 de juny de 2016].

— *Reproducció de la xerrada que Josep A. Baixeras va fer el 7 de març de 2002 al Cafè Poetes de Tarragona amb motiu de la I Trobada d'Escriptors del Camp de Tarragona*, 2007.

— *Contes menestrals*. Valls: Cossetània Edicions, 2008.

— «Arseni o l'uxoricida frustrat». Diversos autors. *El mort. 15 monòlegs*. Tarragona: Arola Editors, 2008, p. 23–28.

Obra completa. Narrativa breu. Valls: Cossetània Edicions, 2011. Vol. 1.

Obra completa. Novel·les. Valls: Cossetània Edicions, 2013. Vol. 2.

Obra completa. Cròniques radiofòniques. Valls: Cossetània Edicions, 2014. Vol. 3.

— (sd). *L'aviciat* [mecanografiat inèdit].

— (sd). *Ismene* [mecanografiat inèdit].

— (sd). *Jàson* [mecanografiat inèdit].

Baixeras, Josep Anton, i Comes, Rosa. *Escriptors del Camp de Tarragona*. Tarragona: Ajuntament de Tarragona, 2002. En línia a: <http://www.escat.cat/pagines/josepbaixeras/josepbaixeras2.html> [Consulta 1 de juny de 2016].

Baixeras, Josep Anton, i Jané, Jordi (traducció). *La fira de Plundersweilern*, de Goethe. Tarragona: Arola Editors, 1999.

ESTUDIS SOBRE JOSEP ANTON BAIXERAS

Montserrat Palau
Universitat Rovira i Virgili

Agut, Joan. «Presentem el finalista del darrer premi Sant Jordi: Josep A. Baixeras». *Serra d'Or* [Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat], núm. 51 (1964), p. 59-60.

— «"L'anell al dit", de Josep A. Baixeras». *Serra d'Or*. [Barcelona], núm. 12 (desembre 1964), p. 89-90.

Amorós, Xavier. *Temps estranys. Clarobscurs en la llarga postguerra reusenca. Llibre segon, 1951–1960.* Reus: Associació d'Estudis Reusencs, 2001.

Aulet, Jaume. «Realisme i motius narratius en el conte català dels anys seixanta». A: Bernal i Giménez, Assumpció, i Gregori, Carme [ed.]. *Realisme i compromís en la narrativa de la postguerra europea*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002, p. 327–350.

— «La Barcelona dels narradors de la postguerra». A: Casacuberta, Margarida, i Gustà, Marina. *Narratives urbanes. La construcció literària de Barcelona*, Barcelona: Fundació Antoni Tàpies, Arxiu Històric de la Ciutat, 2008, p. 191–210.

Bladé Desumvila, Artur. *Obra completa. Cicle dels dietaris I*. Valls: Cossetània, 2010, vol. 10.

— *Obra completa. Cicle dels dietaris II*. Valls: Cossetània, 2012, vol. 12

Bonada, Lluís. «Les mares són mares». *El Temps* [València: Edicions del País Valencià], núm. 611 (1966), p. 89.

— «Cossetània vol situar el narrador Josep A. Baixeras al mapa, amb l'edició de la seva obra completa». *El Temps*. Núm. 1395 (8 març 2011), p. 85.

Bou, Enric. «El premi Víctor Català: una aproximació al conte català sota el franquisme». *Els Marges* [Barcelona], núm. 12 (gener 1978), p. 102-108.

Canadell i Rusiñol, Roger. «El pensament literari sobre el conte en llengua catalana. 1945–1970». *Revista de Catalunya* [Barcelona], núm. 147 (gener 2000), p. 79–103.

Corretger, Montserrat (coord.), *Josep Anton Baixeras*, Universitat Rovira i Virgili, Tarragona, 2016, p. 63-66. ISBN: 978-84-8424-481-3. DOI: 10.17345/9788484244813

CAVALLÉ, Joan. *Tarragona escrita. La ciutat vista pels escriptors*. Barcelona: Lunwerg, 2007.

— «Itinerari Baixeras». *Públics*, 97 (novembre 2008) p. 6–9. En línia a: <http://premisliteraris.tarragona.cat/baixerasanalisismagi.html>[-Consluta 1 de juny de 2016].

CODINA, Josep Antoni. «Les meravelloses traduccions mal aprofitades». Diversos autors. *Josep Anton Baixeras, literatura i acció cívica*. Benicarló: Onada Edicions, 2011, p. 93–98.

Diversos autors. (2002). Josep Anton Baixeras. Escriptors del Camp de Tarragona, Tarragona Lletres: <http://www.premisliteraris.org/baixeras.html>.

DOMÈNECH, Francesc. «Periodisme literari». Diversos autors. *Josep Anton Baixeras, literatura i acció cívica*. Benicarló: Onada Edicions, 2011, p. 57–68.

GUIXÀ, Pere. «Just abans de la novel·la existencialista». *Serra d'Or* [Barcelona], núm. 670 (octubre 2015), p. 74-75.

JANÉ, Jordi. «Reminiscències goethianes a l'obra de Josep A. Baixeras». A: SIGUAN, Marisa, i JANÉ, Jordi. *Ihr mögt michbenutzen. Goethe: usos y abusos*, Barcelona: SGE, 2003, p. 325–334.

— «Josep Anton Baixeras i la cultura alemanya». Diversos autors. *Josep Anton Baixeras, literatura i acció cívica*. Benicarló: Onada Edicions, 2011, p. 75–92.

LLOMPART, Josep Maria. «Pròleg». BAIXERAS, Josep Anton. *L'anell al dit*. Barcelona: Proa, 1964, p. 5–7.

— «Els nostres parlamentaris davant la cultura catalana ». *Serra d'Or* [Barcelona], núm. 216 (setembre 1977), p. 19–29.

MALGRAT, Lurdes. «Josep A. Baixeras: la narrativa del refinament». A: BAIXERAS, Josep Anton. *Obra completa. Narrativa breu*. Vol. 1. Valls: Cossetània Edicions, 2010, p. 13–46.

— «Llibertat i levitat: una poètica de la narrativa breu en els contes de Josep Anton Baixeras». Diversos autors. *Josep Anton Baixeras, literatura i acció cívica*, Benicarló: Onada Edicions, 2011, p. 29–56.

MALUQUER, Joaquim. «Els llibres. Crítica a Calipso». *Serra d'Or* [Barcelona], núm. 12 (desembre 1960), p. 15.

— «Els set pecats capitals». Serra d'Or [Barcelona], núm. 10 (octubre 1960), p. 15-16.

Marrugat, Ramon. *La llibreria de la Rambla i l'alternativa cultural de Tarragona (1968-1980)*. Tarragona: Cercle d'Estudis Històrics Guillem Oliver, 2013.

Palau, Montserrat. *La narrativa al Camp de Tarragona (1939–1986)*. Reus: Edicions del Centre de Lectura, 1986.

— «Fulls de calendari: una veu possible en època de canvis», A: Baixeras, Josep Anton. *Fulls de calendari*. Reus: Fundació d'Estudis Socials Josep Recasens, 2003, p. 9–20.

— «La narrativa de Josep Anton Baixeras». Diversos autors. *La postguerra literària a Tarragona*. Tarragona: Arola Editors, 2007, p. 147–165.

— «Cartografies de la ciutat de Josep Anton Baixeras: entre Castellet i Tarragona». Diversos autors. *Josep Anton Baixeras, literatura i acció* cívica. Benicarló: Onada Edicions, 2011, p. 9–12.

— «Les cròniques radiofòniques de Josep Anton Baixeras: testimoni i compromís». A: Baixeras, Josep Anton. *Obra completa. Cròniques radiofòniques*. Vol. 3. Valls: Cossetània Edicions, 2014, p. 7–34.

Penalba, Neus. «El treball d'escriptura en les novel·les de Josep Anton Baixeras». Diversos autors. *Josep Anton Baixeras, literatura i acció cívica*. Benicarló: Onada Edicions, 2011, p. 99–110.

Pujol, Enric. *Xarxa de records. Sota el franquisme*. Tarragona: Arola Editors, 2013. Vol. 1.

Roig, Francesc. «Josep Antoni Baixeras. Una veu entre dos silencis». Diversos autors. *Treballs de la Secció de Filologia i Història Literària II*. Tarragona: Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, Diputació Provincial de Tarragona, 1981, p. 143–172.

— «Pròleg». A: Baixeras, Josep Anton. *Carnet tarragoní (1963–1975*). Tarragona: Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, 1983, p. 9–11.

Rovira, Salvador J. *El Club de Joves (1965–1976). El ressorgiment de la cultura catalana i catalanista a Tarragona*. Tarragona: Cercle d'Estudis Històrics Guillem Oliver, 2010.

Santamaria, Núria. «Els mites clàssics en la producció dramàtica catalana dels darrers vint-i-cinc anys». A: Malé, Jordi, i Miralles, Eulàlia. *Mites clàssics en la literatura catalana moderna i contemporània*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2007, p. 199–219.

— «Modalitats i modulacions humorístiques del teatre de Josep Anton Baixeras». Diversos autors. *Josep Anton Baixeras, literatura i acció cívica*, Benicarló: Onada Edicions, 2011, p.111–128.

Sunyer, Magí. «Josep Antoni Baixeras: segona etapa». *Escriptors del camp*. Tarragona: Ajuntament de Tarragona, 2002.

— «El narrador s'engresca». A: Baixeras, Josep Anton. *Contes menestrals*. Valls: Cossetània Edicions, 2008, p. 381–384.

Tiñena, Jordi. «Pròleg». A: Baixeras, Josep Anton. *Obra completa. Novel·les*. Valls: Cossetània, 2012, p. 5–34.

Triadú, Joan. «Pròleg». A: Baixeras, Josep Anton. *Perquè no*. Barcelona: Selecta, 1960, p. 5–9.

— *La novel·la catalana de postguerra*. Barcelona: Edicions 62, 1982.

Toda, Agnès. «Josep Anton Baixeras, peça clau en la recuperació cultural de Tarragona». Diversos autors. *Josep Anton Baixeras, literatura i acció cívica*, Benicarló: Onada Edicions, 2011, p. 69–74.

Torres, Estanislau. «Josep A. Baixeras i Sastre». A: *Els escriptors catalans parlen*. Barcelona: Nova Terra, 1973, p. 153–169.

Vallverdú, Francesc. «Crítica a Perquè no». *Serra d'Or* [Barcelona], núm. 8 (agost 1960), p. 18.

Vidal Alcover, Jaume. *Síntesi d'Història de la Literatura Catalana*. Barcelona: La Magrana, 1980. Vol. 2.

Vilà Folch, Joaquim. «"El dia més foll" de Peter Turrini». *Serra d'Or* [Barcelona], núm. 209 (febrer 1977), p. 57.

UNIVERSITAT ROVIRA i VIRGILI
Càtedra Josep Anton Baixeras

Aquest volum que obre la col·lecció conté un complet estudi biobibliogràfic de Francesc Roig Queralt sobre Josep Anton Baixeras centrat en el naixement i evolució de l'obra d'aquest escriptor en paral·lel a la seva acció politicosocial. Tot seguit s'ofereix una breu selecció de les seves *Cròniques radiofòniques*, mostra de la profunda coneixença de Baixeras dels escriptors catalans i europeus, relacionats molt sovint amb l'ambient literari que suscità l'emergència de la universitat a la ciutat de Tarragona. Finalment, s'hi inclou una acurada bibliografia sobre l'autor, seleccionada per Montserrat Palau.

UNIVERSITAT ROVIRA i VIRGILI
[publicacions] urv